

חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת טו

דף ס"א

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- א **עזר ללימוד הר"ן** - להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
- ב **קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- ג **עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- ד **הלכות הדף** - נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- ה **סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

(א) [לעיל יט:],
(ב) קידושין נא: סד:
(ג) [מוספתא פ"ד ע"ש
היטב קידושין סד:],
(ד) ריב"ז ג ע"ב.

הגהות חב"ח

(6) גבי' טולן אסרוס
חוקן מן הקטנה
שקטנטות דבדי' ר'
מאיר' ד' יוסי' אומר
מיל': (3) שפד' ד'ס'
תחלפת וכו' לר' מאיר
מיוסל חזק' אומר וכו'
דמייל אמייל ארני'
בר' השפד': (4) דיה
אמר קום שאלי טועם ין
ש' הקציר של חטים
שעוררות: ד' הנליר
של עניס': (7) דיה
אמר ד' וכו' עור אבר
שקילי ד' שחוקין
הואמיס בקציעות
ועושן קאטן שריט'
מ' לנרעל קאטן וליסן
קפירלו על ס' שמחש'
ארתן ו' על ו' ותמייל'
יכפירלו וקפירלו שמיסר
הקין משמע נסוק הקין
פ'לי'

גליון חש"ם

בהר"ן ירושלמי קבע
ובו' ולאחזמרא. עיין
בהר"ן לקמן דף סב ע"ב
ד"ה מחלוקת:

פירוש הרא"ש

[illegible]

לפניהם. לכן לאכלה לספוקי אי משמע עד סילא או עד שיגיע ודאי בליכא ספיקא הריהו דעמו בעעת הגדר דהוה עד שיגיע: ורבי יוסף אומר עד שיצא. דקשר מעיל איניס נפשיה לספיקא לאכלה לספוקי עמא עד סילא קאמר: גמ' 'שמיא דרבי מאיר ובר. דכפר פשיטא עמא עד סילא קאמר: שתי בתי גנות משתי נשים. שנסא זו אחר זו וכל אחת ילדה שתי גנות: בולן אסורות חוץ וכו' דרבי רבי מאיר. דקסבר רבי מאיר מעיל איניס לספיקא דלא אזהרה הארוס בעעת קידושא דלא לימי לדי קקולו והואיל דלא ידעין הי מנייהו קידש בולן אסורות: חוץ מן הקבנה שבקמנות. לדברי הכל לית לה שם גדולה: רבי יוסף אומר בולן מותרות וכו'. דקסבר לא מעיל איניס נפשיה לספיקא: מוחלפת השיטה. כלומר אפס מתניח דגדרים ואימא לרבי מאיר מעיל איניס כ' (ז): והנצי"א. גניחוסא דמוחלפת: זה הכלל ב' שזומנו קבוצ. כגון גרלים: עד שיצא. דקסבר מעיל איניס נפשיה לספיקא:

אסור עד שיצא
אמר עד שיהא בין
אסור אלא עד שיגיע
אין עד שיתחילו העם
שיעבור הקצין עד
גמ' תנא כלכלה
נים ולא כלכלה של
תהקצין אין אסור אלא
ענבים בכלל תאנים
קסבר תאנים מיקצצין
אין בידא רשב"ג סבר
מיקצצין בידא: עד
יכפלו^ט המקצועות:
רוב המקצועות
תנא

מתני' אמר קונם שאני מונע^א יין
עד (א) הבציר. של ענבים:
עד המסקין לקטום לו ימים: וכו'
שאיין זמנו קבוע. כגון קציר וצביר
דזמנין הוו בחריפי זמננין הוו בחפלי:
עד הקצין. עד שגמ לקטום תאנים.
או שחממ עד שיהא הקצן שניהם
משמע דלמי ואמר ללא עד שיתחילו
העם להכניס תאנים בכללות חוה
בחתולת הקצין: אמר עד שיעבור
הקצין אסור עד שיוכפלו המקצועות.
עד שמכפילין הסככים שקלף פסן
התאנים ומגזיעין אותן כמו מקפלין
את הכלים (שם דף קיג.). ענין אחר
שיקפלו (ד) עד שחור אותן בקופץ^ב
והשין אותן שיכריע^כ כמו^ד יטורא
קציעות ואשון יטורא על שם שמתחין

[illegible]

שמה עד קמי פסחה משמע ורבי יוסי סבר עד למחצית פסחה משמע
היה סוגיא מחמתין דקיימא קיימא ורבי יוסי סבר עד
שילא אפילו הכי כיון דהך סוגיא איתמרנא בסוגיא דגדרים משמע
דמאכא למאן עלויה טפי מתיאסא סוגיא דהם עלויה דבוכא
לספיקא ורבי יוסי סבר
לספיקא ורבינו ^ז מ
בנות משתי נשים וא
גדולה ואיני יודע אם
גדולה שבקטנות ואם
גדולה מן הגדולה שב
דברי ר"מ חזן מן ה
יוסי אומר * כולן מורו

[illegible]

וְעַל זֶה וְתַרְוִיחָהּ שִׁיעֲבֹר שִׁפְלִנוּ מִשְׁמַע צָסוֹף הַקֵּץ: 'בְּב' וְיֵאָדָּה בְּלִי אֲחֵרִים שֶׁזֶה נִחְוֶה לְכַלְכֵּל שֶׁל עֲנִיבִים אֵלֶּה וּדְלִי יֵאֵד אֲסוֹר אֵלֶּה עַל אֵלֶּה מִקֶּצֶף כִּד אֵלֶּה צָסְקִין וְלֹא דְמוּ כֻלָּ לְתַאֲמִים הַלֵּךְ הֵן הוּא צָבֻלָּה מִן הַאֲשִׁלוּ מִקֶּצֶף נִמִּי כִּדֹּא כְּתַאֲמִים הַלֵּךְ הוּא צָבֻלָּה תַּאֲמִים: [17]

[illegible][illegible]

יח א מיי פֿט'ט מאל
 איזט אל' טו קמ
 עקן י' טוש'ע אש'ע
 לו קט' ח
 יט ב מיי פֿט'ט מאל
 נדרט אל' טו קמ
 לארן מנד טוש'ע י'ד קי
 רע קט' ג
 כ ד מיי ש' טוש'ע שס
 קט' טו
 כא ד מיי ש' טוש'ע שס
 קט' ח
 כב ו מיי ש' טוש'ע שס
 קט' טו
 כג ז מיי פֿט'ט מאל
 י' קמ טו טוש'ע
 יד ח קי קט' ד

לעזי רש"י

שירי"טו"ט. פירוש
מתרחצות (עיין ערוך ערך
קפל א' ורש"י ביצה ג ע"ב
ד"ה ליטרא).

מחנות וציורים

א [בְּקִדּוּשִׁין] סֵד עֵיבִי
 אִתָּא פְּנִי. וְכֵן אִתָּא
 וּמְבַחֲתָא: רַמְבַּחֲמִין:
ב [גִּילּוּן]: **ג** [נֶאֱמַר]
 שִׁשְׁפֶּדֶן. וְכֵן הִלְלִין
 (הַגִּישִׁין):
ד [כִּימָה] **ה** [סֵא שְׂדֵדוֹר]
 אִתָּא בְּקִבּוּיִם (הַגִּישִׁין):
ו שְׂדֵדִין לֶדֶךְ הַבָּא:
ז בְּכַחֲדִין וְדֵדִין דַּעַת:
ח לֶדֶךְ קִבּוּיִם קִצְצִינִין:
 (הַגִּישִׁין): **י** [צִיל וְאִין]
 (בִּאֲמֵר): **כ** דְּרַפִּין
 הַקִּדּוּמִּים נֶדֶס פִּי
 הָרֵאשִׁית בְּעֻמּוֹד הַיָּא
 כִּסְדֵּר הַגֻּמִּין שְׁלֻמִּינוּ
 וְהַפְסְתֵּנוּ וְהָאֵין כִּסְדֵּר
 הָרֵאשִׁי: **כא** דְּרַפִּין
 הַקִּדּוּמִּים נֶדֶס כֵּאן דִּיבּוֹר
 הַשְּׂדֵדִין לְמַשְׁנֵה הַחֲלִין
 כֵּאן וְהַפְסְתֵּנוּ הַחֲלִין:

תוספות

ורמינדרו מי שיש לו
שתי בתי בנות
בישתי נשים. מכל אשה
שתי בנות קטנה וגדולה.
משנה היא בקידושין פרק
האומר (דף סד:) דסבר רבי
מאיר דמחית אינש
נפשיה לקפיקא ושמה
קרי לה (ל)גדולה לקטנה
שגדולה לה. ורבי יוסי אמר
שגדולה לה (ל)גדולה.

וְכִי לֹא מִפְּנֵי חַיִּים
נִפְשֵׁיהֶם לְסַפִּיקוֹת וְגִדּוּלֵה דָקָה
וְהַתְנִי'א. נִמְסוּתָא. וְלֹא
אִינוּ אִסּוּר אֱלָא עַד שֶׁ
שׁוּמְנוּ קָבוּעַ בּוֹ [וְכִי
קְדִישׁוֹ]. "מ דְּקִירָא וְגִדּוּלֵה
יֵאֵחֵר. וְלִ"ץ דֵּהָא אִמֵּר עַד
לֵיה: קִירָא. עַל שֶׁ שְׁקוּלָצִי
עֲנִיבִים עַד כִּי מִירְדָּה
הַמִּקְצוֹ

מישרי נשים. שטאט שווע
נעט הענט. ואס קענען
אפערירן. לאמירס עד שווע
אויס נפשיס קאפאק לאמיר
למיר מילחא דלמי צו לירי
קעניס כגון פאס ווי"ט
דאן מיר וואס קעט שווע

סיכום על החלקים שבר"ן שהם פלפול ולא פירוש:

דף נח.

ד"ה ודחי ליה דלמא הא נמי

הר"ן הקשה, מה היא ס"ד הגמ' להביא ראיה מבצל ששית שנטעו בשביעית, הא פשיטא שיש לדחות 'לחומרא שאני', כמו שכבר דחה הגמ' לעיל (נז:), עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

דף נט.

ד"ה מתיב רמי בר חמא

הר"ן הקשה, למה לא מקשה רמי בר חמא מברייטא דלעיל בסמוך גבי ליטרא מעשר טבל, דמבואר גם כן דהיכא שאין איסורן ע"י קרקע ליכא ביטול, עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

ד"ה והרי תרומה

הר"ן הקשה, למה לא מקשה הגמ' על הא דהתיר ר' ינאי בצל של תרומה שנתגדל משום שגידולין מבטלין העיקר, הא תרומה הוא דבר שיש לו מתירין דלא בטל, עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

ד"ה תרומה

הר"ן הקשה, למה נחשב הקדש דבר שיש לו מתירין, הא ליכא מצוה לפדותו, עיי"ש מה שתירץ.

דף נט:

ד"ה ועד כאן

הר"ן הקשה, שמדברי רשב"ג 'הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור', לכאורה מבואר דלא כמ"ש הר"ן בריש סוגיין (נז:), שספיקת הגמ' היא על דין הגידולין עצמן, אבל לפי הצד שאין הגידולין נמשכין אחר העיקר ממילא פשוט דמבטלין העיקר, עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

ד"ה שאני גבי מעשר

הר"ן הקשה, היאך אפשר לומר שיש גזירת הכתוב גבי מעשר דאין הגידולין מבטלין העיקר, הא איירי בדבר שאין זרעו כלה, וזמן התורה אין שום דבר שנתחייב במעשר שאין זרעו כלה, עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

ד"ה ה"ג התם

הר"ן הביא בשם הרשב"א להקשות, מה היא ס"ד הגמ' להקשות דפשיטא דגידולי גידולין מותרים, הא זהו רק בדבר שזרעו כלה, אבל בדבר שאין זרעו כלה הרי אדרבה, פשיטא דגידולי גידולין אסורין, כמובאר בהמשך הגמ', עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

דף ס.

ד"ה שבוע זה

הר"ן הביא בשם אחרים לפרש כוונת המשנה באופן חדש, ולא הסכים הר"ן לפירושם, עיי"ש.

דף ס:

ד"ה ומה שנהגו

הר"ן הקשה, למה נוהגים להקל בתענית צבור לגמור התענית בלילה, הא לכא' יש לאסור מעת לעת משום גזירת יום זה אטו יום אחד, כמבואר בגמ', עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

ד"ה מהו דתימא

הר"ן הביא גירסא אחרת בגמ', עיי"ש.

ד"ה ומהא שמעינן

הר"ן כתב, שיש להביא ראיה מסוגיין לענין כתיבת הזמן בשטרות אם נכתב ביום א' דראש חודש, שגם דיני שטרות תלויים בלשון בני אדם כמו נדרים, עיי"ש.

דף סא.

ד"ה ולענין הלכה

הר"ן מסיק לדינא, שמי שנדר בלשון יום נאסר מעת לעת.

ד"ה ולענין הלכה

הר"ן הביא שנחלקו הראשונים לענין דינא, במי שנדר בלשון 'עד פני הפסח' אם נאסר עד שיגיע הפסח או עד שיצא הפסח, עיי"ש.

דף סא:

ד"ה ירושלמי

הר"ן הביא, שהירושלמי מסתפק לגבי הקובע זמן לסעודת משה לבנו, אם נחשב כדבר שזמנו קבוע או כדבר שאין זמנו קבוע כיון שבידו לדחותו, ולדינא מסיק הר"ן להחמיר.

דף סא.

רבנן להביא מקור לדבריהם מקרא ד'וקדשתם'. [וע"ע בחי' חת"ס (ד"ה הרי) ובשפת אמת (ר"ה ח:)] שתירצו בדרכים אחרים].

גמ', אמר להם לדבריכם הרי הוא אומר וכו'

קושיא:

יש לעיין, הא יש להקשות כן גם לפי ר' יהודה עצמו, ולמה אמר 'לדבריכם'.

תירוץ:

המפרש (ד"ה אמר להם) ביאר, שאין הכי נמי, הקושיא היא גם לר' יהודה, אלא דר' יהודה בא לומר, שאף הרבנן עצמם מוכרחים לפרש דאירי בשאר שני שבוע, כמו שסיים ר' יהודה בסמוך. [וע"ע באור שמח (הל' שמיטה פ"י ה"א) שתירץ באופן אחר].

ר"ן (ד"ה איבעיא), כי אמר יובל כיובל אחד דיניה ולא שייך למבעיא וכו'

קושיא:

הקשה הרש"ש (ד"ה איבעיא), הלא אף אם אמר להדיא יובל אחד ראוי להסתפק אם שנת חמשים כלפני חמשים או כלאחר חמשים, שייש בזה נפק"מ לענין באיזה שנה בחשבון היובל נגמר נדרו.

תירוץ:

הרש"ש (שם) תירץ, דאין הכי נמי יש נפק"מ בספק זה גם במי שאמר יובל אחד, אלא שמלשון הגמ' משמע שהספק הוא לענין דין שנת החמשים, ולא לענין באיזה שנה אחר שנת החמשים נגמר הנדר. [וע"ע בהגה' ראמ"ה (לר"ן שם), ובספר מראה המקום (עמ' קפג) שתירצו בדרכים אחרים].

גמ', שנת חמשים כלפני חמשים או כלאחר חמשים

קושיא:

בספר הלכה למשה (ד"ה איבעיא) הקשה, למה מובא ספק זה כאן בדיני נדרים, הא עיקר הספק הוא לענין דיני יובל.

תירוץ:

בספר הלכה למשה (שם) תירץ, שכיון שבזמן הזה דיני יובל אינם נוהגים למעשה, לכן מביאה הגמ' ספק זה לגבי דיני נדרים, שלענין זה יש נפק"מ למעשה בספק זה אף בזמן הזה.

גמ', פלוגתא דר' יהודה ורבנן

קושיא:

הקשה הקרן אורה (ד"ה לענין), הלא מבואר בגמ' בכמה מקומות (ר"ה ט., ערכין יב:) שאף לר' יהודה שנת החמשים עולה לחמשים שעבר, אלא דס"ל דעולה גם לחמשים הבא [עולה לכאן ולכאן].

תירוץ:

הקרן אורה (שם) תירץ וז"ל, 'צ"ל דלר' יהודה עיקר מנינו לאחריו הוא', עכ"ל. [וע"ע בתפארת ציון (לר"ן ד"ה איבעיא), ובספר דעת חכמה (מישיבת תפוח, עמ' קמא), ובספר בנין יחזקאל (ד"ה ת"ש) שתירצו בדרכים אחרים].

גמ', הרי הוא אומר שש שנים תזרע שדך

קושיא:

הקשה הקרן אורה (ד"ה אמרו לו) למה לא הביאו רבנן מקור לדבריהם מפסוק זה, ולמה הוצרכו להביא מקור מדכתיב 'וקדשתם את שנת החמשים שנה' כמבואר בברייתא.

תירוץ:

הקרן אורה (שם) תירץ, שמפסוק 'שש שנים תזרע שדך' יש להוכיח רק לענין זמן שנוהג בו קדושת יובל, אבל לענין זמן שאין קדושת יובל נוהג בו, כגון בזמן הזה, ליכא הוכחה, לפיכך הוצרכו

דף סא:

גמ', ורמינהי מי שיש לו שתי כיתי בנות וכו'

קושיא:

בספר דרך ים (סא. אות ג) הקשה, היאך אפשר לדמות נדרים לקידושין, הא גבי קידושין מובן שפיר שאין אדם מכניס עצמו לספק, שאינו רוצה לאסור בתו מספק, משא"כ בנדרים י"ל שאדם מכניס עצמו לספק. וכע"ז הקשה בנדר זרזין (ד"ה ורמינהי).

תירוץ:

הנדר זרזין (שם) תירץ, שעיקר קושיית הגמ' היא על שיטת ר' מאיר, דסובר גבי קידושין דאדם מכניס עצמו לספק, דא"כ כ"ש שלגבי בנדרים אדם מכניס עצמו לספק, אבל אין הכי נמי, לענין שיטת ר' יוסי לא קשה כל כך, שאפשר לחלק כנ"ל.

גמ', קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע וכו'

קושיא:

הקשה הפני יהושע (קידושין נא: ד"ה הכא), שמבואר בסוגיין דנחלקו ר"מ ור"י אם אדם מכניס עצמו לספק, וקשה, דבגמ' קידושין (נא:) מבואר, שהציור הוא, שבשעת קידושין ידע האב איזו בת קידש, ואח"כ שכח, וא"כ בשעת קידושין לא נכנס לספק.

תירוץ:

הנחלת משה (קידושין שם ד"ה הכא) תירץ, דצ"ל דאיירי בציור שקודם הקידושין דיברו על 'בתו הגדולה' סתם, ובאותה שעה לא זכר שמה, ואח"כ בשעת הקידושין זכר שמה, ואחר הקידושין חזר ושכח שמה, ולכן לפי הצד שאין אדם מכניס עצמו לספק מסתמא נתכוין מתחילה על הגדולה שבגדולות. וכ"כ בספר מראה המקום (עמ' קפה). [וע"ע בפנ"י (קידושין שם) שתירץ באופן אחר].

משנה, עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות

קושיא:

יש לעיין, למה הוצרכה המשנה לפרש מה נחשב זמן 'קץ', הא פשיטא, שכיון שלשון קץ היינו זמן הקציצה, ממילא הזמן מתחיל כשיתחילו לקצוץ.

תירוץ:

הרא"ש (ד"ה עד) ביאר, שהמשנה בא לאפוקי הזמן שמתחילים לקצוץ מעט באופן עראי, דלא נחשב זמן 'קץ' עד הזמן שקוצצים הרבה ומכניסים בכלכלות.

גמ', רשב"ג אומר ענבים בכלל תאנים

קושיא:

יש לעיין, האם רשב"ג חולק על הברייתא לעיל בסמוך דס"ל דהנודר 'עד הקיץ' אסור עד שיתחילו להכניס בכלכלות של תאנים ולא בכלכלות של ענבים.

תירוץ:

בספר מראה המקום (עמ' קפז) הביא, שבביאור הגר"א (יו"ד סי' ריז אות טז) מבואר שרשב"ג חולק על הברייתא, אולם בספר תפארת ציון (ד"ה תנא) כתב דלא פליגי, עיי"ש.

ר"ן (ד"ה ירושלמי), כמי שזמנו קבוע וכו'

קושיא:

הקשה הקרן אורה (ד"ה זה), היאך אפשר לומר דנחשב זמנו קבוע, הא מבואר בר"ן לעיל (סא. ד"ה זה הכלל), ש'זמנו קבוע' היינו שיש להמשכתו זמן קבוע, וזה לא שייך לענין סעודת משתה לבנו.

תירוץ:

הקרן אורה (שם) ציין, שבר"ן לקמן (סב:) מבואר שפירש הירושלמי באופן אחר, ולפירוש זה לא קשה כלל, עיי"ש. [וע"ע בפרשת נדרים (ד"ה זה) שפירש הירושלמי באופן אחר].

דף סא

תוכן הענינים

- א. סתירה בדברי הר"ן
- ב. חילוק יסודי בין קדושת שמיטה לקדושת שבת
- ג. יסודו של המקנה
- ד. מחלוקת הראשונים בגדר 'זמנו קבוע'

א) סתירה בדברי הר"ן

כדעת הר"ן בסוגיין. [ועי' בלחם משנה (הל' שכירות פ"ז ה"ב) שכתב לדייק מדברי הרמב"ם (שם) דס"ל דלשון שנה אחת אוסר גם עיבורה].

ה. תירוצו של הש"ך

הש"ך (שם) תירץ, שהר"ן בסוגיין מייירי במי שעומד בראש השנה בשעת נדרו, ובכה"ג אם אמר שנה אחת מסתמא אין דעתו לאסור עיבורה, דא"כ הו"ל למימר שנה זו, אולם הר"ן לעיל מייירי במי שעומד באמצע השנה, ובכה"ג אם אמר שנה אחת אין הכרח לומר שלא רצה לאסור עיבורה, שהרי אינו יכול לומר שנה זו דא"כ נאסר רק עד ר"ה.

ה. קושיית האחרונים

הקשו הרבה אחרונים [רש"ש (לר"ן ד"ה ש"מ), שלמי נדרים (ד"ה אמנם), בית מאיר (יו"ד סי' רכ ס"ק טז)], א"כ מה היא ראיית הגמ' דלשון שנה דומה ללשון השנה, הרי אפשר לדחות שהביריתא מייירי במי שעומד באמצע השנה, ובכה"ג גם לשון שנה אחת אוסר עיבורה. [ועיי"ש באחרונים הנ"ל מש"כ לענין הסתירה בדברי הר"ן].

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה מבריתא, 'קונם יין שאיני טועם השנה, נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה', ונקטה הגמ' דאייירי במי שאומר לשון 'שנה' ולא 'השנה', ומזה מוכיחה הגמ', דלשון 'שנה' דומה ללשון 'השנה' ולא ללשון 'שנה אחת', ומוכיחה הגמ' מכאן, דלשון יום דומה ללשון היום.

ב. דברי הר"ן

הר"ן (ד"ה ושמ) ביאר, שראיית הגמ' היא מהא דנאסר עיבור השנה, שהרי לשון 'שנה אחת' אינו אוסר עיבורה, אלא י"ב חודש בלבד, וא"כ מדמבואר בבריתא דלשון שנה אוסר עיבורה הרי מבואר שלשון שנה דומה להשנה שאוסר עיבורה. [אולם הרא"ש (ד"ה אלא) כתב שגם לשון שנה אחת אוסר עיבורה, עיי"ש שביאר ראיית הגמ' באופן אחר].

ג. סתירה בר"ן

הש"ך (יו"ד סי' רכ ס"ק טו) הקשה סתירה בדברי הר"ן. שהר"ן לעיל (סג. סוף ד"ה קונם) כתב, שאף לשון שנה אחת אוסר עיבור שנה, ודלא

ב) חילוק יסודי בין קדושת השמיטה לקדושת השבת

ג. קושיית החתם סופר

בחי' חתם סופר (ד"ה ואין כאן) הקשה, דנמצא דרבנן נקטו שהפסוק מייירי בכל השנים, ולא רק ברוב השנים, וא"כ לשיטת רבנן לכאז"ל צ"ל דגם מה דכתיב 'ששת ימים תעשה מלאכתך' מייירי בכל שבועות השנה, ולא רק ברובם, והרי א"א לומר כן, שהרי בשבוע שחל בו יום הכיפורים רק ה' ימים מותרים במלאכה ולא ו' ימים.

ד. יסודו של החת"ס

החת"ס תירץ, על פי חילוק יסודי בין קדושת השמיטה לקדושת השבת, דגבי שמיטה התורה קבעה שקדושתה באה לאחר שש שנים של היתר, משא"כ גבי שבת, אין זמנה תלויה בששת ימים של היתר, אלא התורה קבעה לה זמן מסוים, ביום השביעי לששת ימי המעשה, כנגד הקב"ה ששבת ביום השביעי לששת ימי בראשית.

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה מבריתא, שנחלקו ר' יהודה ורבנן אם שנת היובל נכלל בחשבון השמיטה, דהיינו ששנת היובל נחשב שנה א' מחשבון ז' שנים של שמיטה, דרבנן סברי שיובל אינו נכלל בחשבון השמיטה, ור' יהודה סובר שיובל נכלל בחשבון השמיטה. [ועי' בספר הלכה למשה (ד"ה איבעיא) שהעיר, למה מובא מחלוקת זו כאן בדיני נדרים].

ב. קושיית רבנן על ר' יהודה

ומובא בבריתא, דרבנן מקשי על ר' יהודה, אם היובל נכלל בחשבון השמיטה, א"כ נמצא שאחר שנת היובל מותר לעבוד הקרקע רק ה' שנים קודם השמיטה הבאה אח"כ, והרי כתיב 'שש שנים תזרע שדך', ור' יהודה השיב, שהפסוק מייירי לענין רוב השנים, ולא דוקא לענין שנים שלאחר יובל.

ה. עפי"ז מיושב

עפי"ז ביאר החת"ס, דרך לגבי שמיטה נקטו רבנן שהפסוק של 'שש שנים תזרע שדך' מוכח להיות בכל השנים, ולא רק ברובם, משום

דשש שנים של היתר הם הגורמים לקדושת השמיטה, משא"כ בשבת, שאין ימי השבוע גורמים לקדושת השבת, גם רבנן מודו ש"ל שהפסוק מייירי רק ברוב השבועות ולא דוקא בכלם.

ג. יסודו של המקנה

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מקשה סתירה, דבמתני' (ס.) מבואר דר"מ סובר 'לא מעייל איניש נפשיה לספיקא', ור"י סובר 'מעיל איניש נפשיה לספיקא', ואולם במשנה בקידושין (סד:) מבואר להיפוך, דר"מ סובר עייל איניש לספיקא, ור"י סובר לא עייל איניש לספיקא. [ועי' בנדרי זרזין (ד"ה ורמינהי) שהקשה היאך אפשר לדמות קידושין לנדרי, עיי"ש].

ב. משנה בקידושין

הציור בקידושין הוא, אדם שיש לו ב' כיתי בנות מב' נשים, [גדולה וקטנה מכל א'], וקיבל קידושין בעבור 'בתו הגדולה', ולא ידוע לאיזו מהן נתכוין, ר"מ סובר כולן אסורות מספק חוץ מקטנה שבקטנות שבודאי לא נתכוין לה, ור"י סובר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות, שמסתמא נתכוין לה, שאין אדם מעייל נפשיה לספיקא.

ג. קושיית המקנה

בספר המקנה (קידושין סד: ד"ה למימרא) הקשה קושיא גדולה, למה סובר ר' מאיר שכולן אסורות מספק, הא לכא' יש להתיר כולם משום

ד. יסודו של המקנה

ביטול ברוב, שהרי לא קידש אלא א' מהן, ונמצא שרובן מותרות ומיעוטן אסורות, ולכא' יש לומר ביטול ברוב. [ועי' בשערי יושר (ש"ג פכ"ב) שהאריך לפלפל בקושיא זו].

המקנה תירץ קושיא זו על פי יסוד גדול, שביטול ברוב נוהג רק באופן שמתחילה האיסור וההיתר היו דברים נפרדים, ורק אח"כ נתערבו יחד, אבל היכא שהאיסור וההיתר היו מעורבים מתחילת לידתם, לא אמרי' ביטול ברוב. [ועי' בעין יצחק (להג"ר יצחק אלחנן, או"ח סי' כו) שהאריך לבאר הסברא בזה].

ה. עפי"ז מיושב

עפי"ז תירץ המקנה, שבנידון דידן לא שייך ביטול ברוב, משום שהאיסור וההיתר נולדו במצב של תערובת, שהרי מיד בקבלת הקידושין נולד הספק למי נתכוין האב לקדש. [אולם העיר המקנה, שלכא' תירוץ זה תלוי בב' צדדים בגמ' קידושין (נא:) בפירוש המשנה, עיי"ש].

ד. מחלוקת הראשונים בגדר 'זמנו קבוע'

א. משנה

מובא במשנה כלל גדול, 'זה הכלל כל שזמנו קבוע כו' אמר עד שיהא אסור עד שיצא, וכל שאין זמנו קבוע כו' אינו אסור אלא עד שיגיע, ומובאר במשנה, שזמן הקציר, הבציר, והמסיק נחשבים דברים שאין זמנם קבוע, משא"כ חג הפסח נחשב דבר שזמנו קבוע. ונחלקו הראשונים בגדר הדבר, מה נקרא 'זמנו קבוע', כמו שיתבאר.

ב. דעת הר"ן והרא"ש

הר"ן (ד"ה זה הכלל, נדפס לעיל סא.) פירש, שזמנו קבוע היינו שיש להמשכתו זמן קבוע, אבל אין הדבר תלוי באם יש להתחלתו זמן קבוע. וכן פירש הרא"ש (ד"ה עד הקציר). והסברא לחלק בין זמנו קבוע לאין זמנו קבוע מבואר בר"ן (שם), שאין אדם רוצה לאסור עצמו בזמן שאין לו קצבה, ומסתמא דעתו לאסור רק עד שיתחיל הזמן.

ג. דעת המפרש והרמב"ם

אולם המפרש (ד"ה וכל שאין זמנו) פירש באופן אחר, שזמנו קבוע היינו שתחילת זמנו קבוע, ואין הדבר תלוי בהמשכת הזמן. והקרא אורה

ד. ירושלמי

(ד"ה זה הכלל) דייק מדברי הרמב"ם (הל' נדרים פ"י ה"ח) שגם הוא סובר כמו המפרש. [ועי' בתפארת ציון (ד"ה זה הכלל) שביאר הסברא לחלק בין זמנו קבוע לאין זמנו קבוע לפי דעת המפרש והרמב"ם].

הר"ן (ד"ה ירושלמי) הביא, שהירושלמי מסתפק במי שקבע זמן למשתה בנו ונדר 'עד שיהא משתה בני', אם נחשב כזמנו קבוע, ואסור עד שיגמר המשתה, או נחשב כאין זמנו קבוע, ואסור רק עד שיגיע המשתה. וביאר הר"ן הצד לומר שנחשב כאין זמנו קבוע, משום שבידו לדחות זמן המשתה אם ירצה. [אולם ציין הקרא אורה, שהר"ן לקמן (סב:) ביאר ספיקת הירושלמי באופן אחר, עיי"ש].

ה. קושיית הקרא אורה

הקשה הקרא אורה (שם), שלכא' ספיקת הירושלמי אתי שפיר רק לפי המפרש והרמב"ם, שגדר זמנו קבוע תלוי בהתחלת הזמן, אבל לפי הר"ן והרא"ש, שגדר זמנו קבוע תלוי בהמשכת הזמן, לפי"ז לא מובן הצד דנחשב כאין זמנו קבוע משום כך שבידו לדחות הזמן, דהא מ"מ המשכת הזמן היא קבוע, שהיא נמשכת ז' ימי השבעה ברכות.

דף סא

בענין לישא בני דודים

פי דין אין אפשרות, אבל לאור הממצאים שבידי הרופאים בזה, יש מקום להזהר ולהסביר על הסיכון הבריאותי האורב כתוצאה מנשואין כאלה כו', ויקבל שכר על הפרישה בעשותו זאת משום הונשמתם מאד לנפשותיהם.

אכן עי' בתשובות והנהגות (שם) שנוטה קצת להתיר בזה בזמנים מסויימים אם מכין לשם שמים, וז"ל, "ואני לא רציתי להצטרף ולחתום לאיסור כיון דלדעתי הדבר תלוי ועומד, אם אין כוונתו לשם שמים רק מצד היצר ותאוה, יש בזה סכנה, אבל אם הכוונה לשם מצוה ליקח ממשפחה מיוחדת או מצד מעלות מיוחדות באשה, או שהגיע לשנים שיש כבר אצלו ביטול מצוה ואינו מוצא אחרת מתאימה, אזי לדעתי שומר מצוה לא ידע דבר רע ויכול להתחתן, והקב"ה יסייע בידו לזכות לדורות ישרים נפלאים, ולא צריך להקיש ממחקרי הגויים או החפשיים שאצלם שאני, ולדין הכל הולך אחר הכוונה".

ועי' בארחות רבנו (ח"א סי' רסו) שהביא הנהגות שונות בזה, וז"ל, "בנוגע לחתון בני דודים, מו"ר זצוק"ל מקפיד ע"ז משום סכנה או שזווגם לא יעלה יפה, ומראה מש"כ בספר אבן הראשה מהגר"א קלצקין זצ"ל אב"ד דלובלין בענין זה שמאד מחמיר בזה, ומו"ר בעצמו כששואלים אותו ע"ז או שאוסר או ששולח לאחר לשאול ומסרב להזדקק לדבר, והוא עובדא בשדוך שנגמר בין בני דודים ולפני כתיבת התנאים אמר מו"ר שלא לעשות את השדוך ולבטלו, אמנם פעם היו עובדא באייר תשמ"ג שבחור מאמריקה נכנס לשאול את מו"ר אם לשאת את בת דודתו וענה לו שזה חשש רחוק מאד אחד מאלף תעשה את השדוך ויעלה יפה, והיה לפלא הדבר שמעתי מבנו הגר"ק שליט"א כו' אמר לו מרן [החזו"א] אלא ר"י החסיד בכחו לאסור את בת אחותו, כי צפה ברוה"ק שבזמנו זוגים כאלה לא יעלו יפה, ואין זה נגד הגמ' שבזמן חז"ל זה היה חסד ועלה יפה והוסיף מרן החזו"א זצ"ל שלא ראה מי שיעבור על צוואת ר"י החסיד ויצליח".

הגמ' מביא מחלוקת בין ר"מ ור' יוסי אם אנשים עושים דברים המביאים לידי ספק, "מעיל איניש נפשיה לספיקא", או לא, וכגון מי שקידש אחד מד' נשים בלשון שאינו ברור האם מקדושת לאחד מהם משום שאין אדם מכניס אדם לידי ספק, או שמספק יש לחוש איזו מהן מתקדשת, עיי"ש בגמ'. ובאמת סברא זו של "לא מעיל איניש לספיקא" נוגע לא רק לענין עשיית חלות אלא נוהג גם בהנהגת האדם, ויש אופן מבהיל לענין קידושין ונברר.

בתשובות והנהגות (ח"ב סי' תרכ) הביא בשם הרב אליהו יונג שהיה רוצה לפרסם שאסור לאדם לישא בני דודים, וז"ל, "כשהייתי לפני הרבה שנים באמריקא ביקש ממנו הרב אליהו יונג ז"ל להצטרף לכרוז של רבנים האוסר להתחתן עם בני דודים, מאחר והוכיחו מעובדות שיש בכך אחוז מסוים של סכנה לצאצאים ע"כ יש לאסור שלא מעיל איניש נפשיה לספיקא". והגם שכאן באמת הלשון מושאל, אכן היסוד היא שאין לאדם לעשות דבר שיביא תוצאות ספק. ויש לעיין בזה שיש בו הרבה שיטות נפלאות.

מובא בשו"ע (אבה"ע סי' ב סעי' ו) שיש מצוה מיוחדת לישא בת אחותו, וז"ל, "מצוה לאדם שישא בת אחותו ויש אומרים אף בת אחיו". ומקור דברי הרמ"א הוא מדברי הרמב"ם (הל' איסורי'ב). אכן מצד שני עי' בצוואת רבי יהודה החסיד (אות כב) שכבר כתב לפני כמה מאות שנה "לא ישא אדם בת אחיו או בת אחותו". ועי' בפתחי תשובה (על השו"ע שם) שהביא בשם הנודע ביהודה (מהדו"ת אהע"ז סי' עט) שהשיג על דבריו, וז"ל, "אנו מוצאים לרבינו יהודה החסיד בצוואה שלו דברים שכמעט אסור לנו לשומעם, כי הוא אומר שלא ישא את אחותו ובגמרא אמרו שהוא מצוה", עיי"ש.

ועי' בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ו סי' מד) שהאריך הרבה בזה, ולדינא נקט שא"א לאסור אכן מותר בהחלט גמור להזהיר על הדבר, וז"ל, "לאסור נשואי קרובים המותרים על

דף סא

בענין למה בזה"ז אין מוסיפין שנת היובל לחשבון השמיטות בכל נ' שנה

תמצית הסוגיא:

הנה אנו נוהגין למנות שבע שנים ולקיים שביעית בשנת השמיטה [ונחלקו הראשונים אי שמיטה בזה"ז דאורייתא או דרבנן] וצ"ב למה אין נוהגין שנת היובל, וכבר כתבו הפוסקים דכיון דמה"ת ליכא דין יובל לכן לא תקנו לאסור עבודת הקרקע דהוי דבר שאין הציבור יכול לעמוד בו שיהיו אסורין שני שנים רצופות בעבודת קרקע, אמנם אכתי צ"ב למה אין מדלגין הך שנה בכל חמישים שנה, אלא מונין שבע שנים לעולם. והישוב לזה תלוי בפלוגתא דמצינו בסוגיין.

דהנה נחלקו רבנן ור' יהודה בסוגיין אי מונין שנת היובל לחשבון השמיטות דלרבנן מונין מ"ט שנים ואח"כ שנת היובל ואח"כ מתחילין מחדש מ"ט שנים, ונמצא דיש שנה המפסיק וחשבון השנים הוא נ' שנים וכו' אולם לר' יהודה דיובל עולה למנין שבוע אז שנת היובל הוא ג"כ שנה ראשונה של שמיטה הבאה, ואז לעולם מונין מ"ט שנים, ולעולם ועד הוי שבע שנים. וא"כ אי קי"ל כר' יהודה א"ש דלעולם לא נאמר דין כזה לדלג איזה שנה.

אמנם נחלקו הראשונים כמאן קי"ל, דרש"י ותוס' כתבו דקי"ל כר' יהודה והוכיחו כן מהא דהחשבון הוא מ"ט שנים [וכך מפורש בגמ' ע"ז (דף ט:)] דבכל מאה שנה יש עוד שני שנים להתחיל שמיטה הבאה, וחזינן דרק מונין מ"ט שנים, אמנם הרמב"ם פסק כחכמים דשנת היובל אינו מן המנין, וקשה לדבריו למה בזמנינו אין מוסיפין שנה ליובל.

והרמב"ם עצמו דן בזה, ותחילה נקט דאה"נ דצריך למנות שנת היובל, אולם אח"כ הוא מבטל דעתו לדברי הגאונים שכתב שם דהגאונים יש להם מסורת איש מפי איש דבין בשבעים שנה של גלות בבל ובין לאחר חורבן בית שני לא מנו יובלות כלל, וא"ש החשבון גם לדידה.

ונמצא דקי"ל שלא לחשוב חשבון של יובלות בזמנינו ורק נחלקו בטעם הדבר, די"א דקי"ל כר' יהודה ונמצא דמעולם מנו כך מתחילת החשבון כשנכנסו לארץ, אמנם להרמב"ם אליבא דהגאונים רק עכשין אין מונין יובלות כיון שאין היובל נוהג.

ב] אמנם שיטת הרמב"ם אכתי תמוה מאד מיניה וביה, דהרי מבואר בגמ' ערכין (דף לב:) וכן פסק הרמב"ם דבזמן בית שני לא נהג יובל מה"ת כיון דלא היה כל יושביה עליה, ואעפ"כ כתב הרמב"ם דמנו יובלות כדי לקדש שמיטין, ועשו מ"ט שנים ואח"כ שנת היובל ואח"כ התחיל מחדש עוד מ"ט שנה, ותמוה מ"ש בזמן המקדש דבית שני דאין היובל נוהג מה"ת ואעפ"כ מנו אותו שנה, ומ"ש לאחר החורבן דאז הפסיקו לגמרי מלמנות שנות היובל. ובישוב דבר זה נחלקו מרן הגר"ח והחזו"א.

הגר"ח תי' דבאמת גם בלי שיהא מצות יובל נוהג, מ"מ אכתי יש מצוה של ספירת השנים, ורק מ"מ צריך לזה ב"ד הגדול ורק בזמן הבית היה ב"ד הגדול כדי למנות שנות היובל כדי שיהא הך הפסק שנה, אבל לאחר החורבן דלא היה ב"ד הגדול הפסיקו מלספור ושוב לא נמנה שנת היובל כלל בחשבון השנים [ונכלל בדברי הגר"ח חידוש גדול דקידוש ב"ד של שנת היובל מעכב, ובלי קידוש ב"ד אינו שנת היובל כלל, וכבר העירו דבמנ"ח ואור שמח ועוד אחרונים פשיטא להו דלא כזה, אלא אין קידוש ב"ד מעכב, ויובא דברי המנ"ח להלן].

אמנם החזו"א תי' דרק כשיש קדושת יובל זה מפקיע מלהתחיל למנות שנות השמיטה, וא"כ רק בזמן המקדש שקידש עזרא הארץ שיהיו מונין יובל דהיו מצפין שיהיו כל יושביה עליה שפיר מנו יובלות, אבל לאחר החורבן דליכא קדושת הארץ כלל אז ארץ ישראל הוי כחו"ל ואין בו שום קדושה, ואינו נתפס שנת היובל ושפיר שוב לא מנו יובלות.

תמצית מראה מקומות.

א. גמ' דף סא.

הובא פלוגת חכמים ור' יהודה בחשבון של שנת היובל, דהנה כתיב בפרשת בהר 'וספרת לך שבע שבת שנים שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבת שנים תשע וארבעים שנה. והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם. וקדשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישיביה יובל היא'.

ומבואר דמונין מ"ט שנים ואח"כ הוא שנת היובל, אמנם לדעת חכמים יש בזה שנה נוספת של יובל, אבל לר' יהודה יובל היא שנה ראשונה של שמיטה הבאה.

ויוצא מזה מחלוקת בכל מאה שנה לחכמים יש בה שתי יובלות שלמות של חמישים שנה, אבל לר' יהודה יש בה צ"ח שנים לי"ד שמיטין, ועוד שתי שנים לשמיטה באה.

ב. עבודה זרה דף ט:

מפורש בגמ' דהרוצה לידע באיזה שנת השמיטה הוא עומד, הוא נוטל מאה שנה ומוסיף ב' שנים לשמיטה הבאה.

ופרש"י דזהו כדעת ר' יהודה דיש רק מ"ט שנים לכל יובל ושנת החמישים הוא שנה ראשונה ליובל הבאה וכ"כ התוס' בר"ה. אמנם הרמב"ם פי' דהגמ' מיירי רק בזמנה"ז דליכא יובל כלל כמו שיתבאר.

ג. תוס' ר"ה דף ט. ד"ה ולאפוקי מדר"י.

כתבו דקי"ל כר' יהודה כדחזינן בסוגיא דעבודה זרה הנ"ל, דלאחר צ"ח שנים מתחיל שנות שמיטה החדשה.

ד. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ז.

פסק כחכמים דשנת היובל אינו עולה לשנות השמיטה אלא מונין מ"ט ואח"כ שנת היובל, ואח"כ מתחיל מחזור חדש.

ורק תמוה מהגמ' עבודה זרה דמפורש דלא כזה.

ה. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ה.

הביא מהגאונים ליישב דבזמן גלות בבל בין בית ראשון לבית שני, וכן אחר חורבן בית שני לא מנו שנות היובל כלל, וסיים דכך מוכח בגמ' עבודה זרה, והיינו דאע"ג דקי"ל כחכמים מ"מ בזמן הגלות דאין היובל נוהג שפיר אין מונין אלא מ"ט שנים לכל מחזור ומחזור.

ו. ערכין דף לב:

מבואר דבימי עזרא [וכן כל ימי בית שני] לא נהג יובל מה"ת כיון דלא היו כל יושביה עליה, והא דמנו שמיטין ויובלות, היינו שמו יובלות כדי לקדש שמיטין. ופרש"י שם מפורש דעי"ז היה שנת החמישים שנת היובל. וא"כ קשה דנימא כן גם לאחר החורבן [וכמו שתמה הגר"ח דלהלן].

ז. חידושי רבינו חיים הלוי הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ה.

תמה דלאור דברי הגאונים א"כ למה כתב הרמב"ם דבזמן בית שני מנו יובלות לשנה נפרד וכמפורש בגמ' ערכין דמנו יובלות לקדש שמיטין, הרי לא נהג יובל מה"ת כיון דלא היו כל יושביה עליה.

וכתב ליישב עפ"י לשון הרמב"ם בפ"י ה"א דמצות קידוש ב"ד ליובל הוא רק בית הגדול, וא"כ לאחר החורבן דלא היה עוד ב"ד הגדול שוב לא היו יוכלין לקדש שנת היובל, ושפיר לא מנו אותו כלל, אבל

ט. מצות המלך מצוה קל"ו.

הביא דיעות האחרונים דאין הקידוש מעכב, אולם מבאר דברי הגר"ח ומביא מקורות כדבריו דיתכן דקידוש ב"ד מעכבת בגוף קדושת השנה של יובל.

י. חזו"א שביעית סי' ג' סק"ה.

מיישב באופ"א דלאחר החורבן דליכא קדושת הארץ כלל אז ארץ ישראל הוי כחול ואין בו שום קדושה, ואינו נתפס שנת היובל ושפיר שוב לא מנו יובלות כלל.

בזמן בית שני אע"ג דלא נהג דיני יובל משום דאין יושביה עליה, מ"מ חל חלות שם יובל ע"י שקידושה ב"ד.

ומבואר חידוש גדול ברבינו הגר"ח, דקידוש ב"ד לשנת היובל מעכב, ובלא"ה אינו שנת היובל כלל.

ח. מנחת חינוך מצוה של"ב.

אמנם במנ"ח כתב דפשיטא דאינו מעכב, והוכיח כן מגמ' מפורשת דרק שלשה דברים מעכבין ליובל [שופר ושילוח עבדים ושחרור עבדים] וכ"כ האור שמח. אמנם הגר"ח חולק עליהם [עיין מגיה שם שהביא דבריו] ולהגר"ח הקידוש ב"ד שפיר מעכב.

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה פ.

רדב"ן. דלא ילפי מוקדשם שמתקדש מתחילתה ולא אינטרין היא
למשטני סופה דרשי ליה הי' שנת החמשים אחת מונה ואי אחת
מונה שנת היובל שנת חמשים לסוף יובל שעבר ואחת למנין יובל
הבא ואי אחת מונה שנת היובל הבא אלא משנה שלאחר היובל: וראשון

וְאִי אתה מונה שנת החמשים אחת. בלא וי"ו גרס דלין שנת חמשים ראשונה לשביעית הוצאה:

ד"ר אפ"ה הלנה כרם יהודה דאמר
ויולה לנאן ולנאן מוזמארין פערק קומא
דע"ו (קד ט: וס) בשמעחא דהנא
די אליהו גבי מאן דלא ידע בבמה
שי בשבע קא נקול מכל מאה
חרמי ודע אפרטי נאן האקויה
כדצרו ועוד דפתח מתמין דהנא
אוקומא כרם ישמעאל דפליג ארצין
דפליג על רבי יהודה ועוד דלר'

(ב) תום' ד"ה שזרי כו'
דמורס בשמינ' י"ב פ'
חולד' דמורס דהיינו
מסקה מים
בדלחא חסם להדיא בדף
ג' לגמ' חורס דלגמ' מלכא
הוא דלקי' עליה בשמינ'ת
דלחא אחר המזנה ועין
בחו"מ דף י"ב ע"ב ונמ"ס
לשם: (ג) שום ד"ה ור'
ישמעאל כו' פ"ק דמועד
קטן דערש' ישיבות
הבאה למשנה מביני
והכלתא לר' ישמעאל
קראי לר"ע
דלחמא:

ולאפוקי מדר' חיים
דארט נאך תשס"ט
עלה לנגן חיות
עליון לנגן ד' שביע
כלומר חזק' ונח' ד'
חיוכלי עלה לנגן
והשוחט
השביע: ושיטתו
דמוסית' מחול
קדש מח' וזכוכי
חיות וקבע' שחית
ערב שקאב' חרש
עוב שביע' ננס
שביע' הקדש
שחית כלומר שחית
שחית שביע' אל
השחית חזק' וננס
למוצ' חיות
שחית: שחית
השביע' ור' ששעאל
אמר אל באו
החוב אל הקדש
קדש לחש' חיות
קדש שחית ננס
חורש שחית וסמאל
שענין כי שחית
חיות מצב חורש
שחית מחול
הקדש מח' וזכוכי
מחית' וננס
שחית: חיות
חיות יכל
חיות [א] חיות
חיות [ב] חיות
שחית חיות
חיות ור' ששעאל
חיות לחש' חיות
אח' חיות
נשחית' חיות
לחית חיות
לחית חיות
לחית חיות

הנהגות וציונים

א בכת"י נוסף אותה, וכן הלשון יפה לפי רש"י (דק"ס: ב) כת"י כל מקום שנאמר שבות

ויעין גיטין דף פה ע"ב
(א:) יש להוסיף דס"ד
בתוס', וכוונת המהרש"א
(י) נראה דיש להוסיף כי
(מ) נדע"ל לר"ע (גנזי

[illegible]

(א) שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד
וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת
בְּהַרְיֵשׁ וּבְקִצֹּר
תִּשְׁבֹּת: (שְׁמוֹת ל"א)

(ב) וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת
שִׁבְתָּ שִׁבְתוֹן
לְאָרֶץ שִׁבְתָּ לִּי
שָׂדֶה לֹא תִזְרַע וּבְרִמְזָה
לֹא תִקְטֹף: (דְּבָרִים כ"ד)

(ג) שִׁבְתָּ שִׁבְתוֹן הוּא
לֵכֶם (עֲנִיתִם) אֵת
הַפְּשָׁטִים: בְּהַשְׁקָה
לְחֹלֶשׁ עֲקָרָה מְעַרְבֵּר
עֵרֶב תִּשְׁבֹּתוֹ שִׁבְתֶּם:

[illegible]

מהר"י לנדא
 [א] בלויי עין משפט
 אות ו' חסד מ"י פ"ג
 מהלכות נדרים הלכה ט'
 ועי' צ"מ שם:

(ההתחלה בדרך ח:)
אינו צריך לומר
הריש וקציר ש"
שביעית כו'. דעל כחך
ששנים השנים

ממדרג זה נובע שיש להבחין בין שני סוגי חסידות. חסידות מסורתית, שבה חסידות היא חלק מהחיים, וחסידות חדשה, שבה חסידות היא תחליף לחיים. חסידות מסורתית היא חלק מהחיים, וחסידות חדשה היא תחליף לחיים. חסידות מסורתית היא חלק מהחיים, וחסידות חדשה היא תחליף לחיים.

נשנת. שדוה מצוה.
 חרוש חיו חורש [מריק שם].
 חוספת עיני להתחיל ולהתע
 [מסחים סח:]. והכי משמע קה

ורעים. הלכות שמיטה ויובל פ"ט פ"י

הדרב"י (סב"י)

ומ"ש לפיכך פרוזבול המוקדם כשר וכו'. במשנה שם:

בד המוציא שטר חוב וכו' ואם אמר פרוזבול היה לי ואבד וכו'. ולא עוד וכו' אומרים לתובע היה לך פרוזבול ואבד וכו'. מיתרם פרק השולח (דף ל"ז): ומ"ש שמומן

הסכנה ואילך וכו'. משנה ס"ט הכותב (כתובות פ"ט). ב"ח שהולא ש"ח ואין עמו פרוזבול הרי

אלו לא יפרעו רש"ג אומר מן הסכנה ואילך וכו'.

ב"ח גובה שלא בפרזבול ונראה מדברי רבינו כאן

ובפירוש המשנה שהוא מפרש שבזמן הסכנה דהיינו

שגורו עכו"ם גזירה על המלוה היו יריאים לשמור

פרזבוליהם המקומו שהיא המלוה נאמן לומר

פרזבול היה לי ואבד ואע"פ שעבר הגזירה נאמן

לומר פרוזבול היה לי ואבד שלא לחלק בן זמן לזמן

ור"ש בן גמליאל מפרש הוא והלכה כמותו ואמ"ל

שהוא חולק הא ק"ל כל מקום ששנה רש"ג

במשנתו הלכה כמותו: והיתומים אינם צריכים

פרזבול. מיתרם בפרק השולח (דף ל"ז):

בה הוציא פרוזבול ושען הנתבע וכו' עד**ואוכל דבר אסור.** נלמד ממה

שנתבאר שנאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד:

בז תלמיד חכמים שהלוח זה את זה. בפרק

השולח רבנן דבי רב אשי מסרי

מיליהו להדדי. כתב הראב"ד דבריו סותרים זה

אח זה עכ"ל. כלומר שהוא כתב לעיל שאין כותבין

פרזבול אלא חכמים גדולים ביותר כנים דעו של

רבי אמי ורבי אסי שהם ראויים להפקיע ממון בני

אדם אבל שאר בני דיעין אין כותבין וי"ל שכבר

כתבנו שדעת רבינו דר"ד רבי אמי ורבי אסי לאו

דוקא אלא שהם גדולים בדורם כרבי אמי ורבי

אסי בדורם דכל ב"ד חשוב בדור ראויה להפקיע

ממון וכותב פרוזבול דיפתח בדורו כשמואל בדורו

ורבנן דרב אשי היינו גדולי בני בית דעו והיו

חשובים להפקיע ממון ורבינו לא חשש לככות כאן

שצריך שהיו ב"ד חשוב שמען על מה שכתב בפרק

זה ולא בא כאן אלא להשיענו שחלומי חכמים

שהלוח זה את זה אינם צריכים כתיבה וצמקיות

דברים קני ותלמידים שכתב היינו תלמידים מנ"ד

חשוב שדורו ורבנן דבי רב אשי:

בה כל המחזיר חוב וכו' ואם לו אע"פ

בן וכו'. משנה פרק י' דשביעית

(מ"ח וט'): ומה שכתב וזריך המלוה לומר וכו'

ואל יאמר לו בחובי וכו' החזיר לו חובי וכו'.

בפרק השולח (דף ל"ז): ודברי רבינו כמה שכתב

בגמרא ותלי ליה עד שיאמר לו אעפ"כ שלא

כפירוש רש"י אלא קרוב לפירוש הערוך:

ל מי שנשבע מלהלוות וכו'. מנבחר במורה

ובס"פ דשביעית (מ"ג) שנינו כשראה

הלל שהיו העם ננמעים מלהלוות או את זה

ועוברים על מה שכתב במורה השמר לך פן

יהיה דבר עם לנכך בלעל וכו'. ומ"ש וכל מקום

שנאמר השמר או פן אל וכו'. ב"ח השועט

והמעלה (נחמ"ס דף ק"א):

פ"א א מצות עשה לספור שבע שנים וכו'

ומאימתי התחילו למנות מאחר

ד

את חבירו קודם השמיטה שמה

לך וגו'. וחטא גדול הוא שהרי הזהירה עליו

וכל מקום שנאמר השמר או פן או אל הרי זה מצות לא תעשה. והתורה הקפידה על

מחשבה רעה זו וקראתו בליעל. והרי הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע אלא יתן

שנאמר נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו וגו'. והבטח הקב"ה בשכר מצוה זו בעולם

הזה שנאמר כי בגלל הדבר הזה יברכך וגו'.

פרק עשירי

א מצות עשה לספור שבע שנים ולקדש שנת החמשים שנאמר וספרת לך שבע שבתות שנים וגו' וקדשתם את שנת החמשים. ושתי מצות אלו מסורין לבית דין**הגדול בלבד: ב ומאימתי התחילו למנות.** מאחר ארבע עשרה שנה משנכנסו לארץ שנאמר

שש

* [ע"פ בחי"ט פ"י דשביעית משנה ח']:

משנה למלך

פ"א א מצות עשה לספור שבע שנים וכו'. והיו מנכרין על ספירתם כ"ח המוספות מנחות (דף ס"ה) ד"ה וספרתם:

בשביעית אבל כל מלוה שלאחר הפרזבול הפרזבול מועיל שהרי לא חלה עליו שם מלוה ואינו משמט וק"ל כסתם ממני דקמני פרוזבול המוקדם כבר וע"כ המוקדם בזמן קאמר דומיא דשטרי חוב המוקדמין פסולין דמתן כהנה ווע"ל דפי' רבינו בפי' המשנה המוקדמין הוא שיכתוב הפרזבול מחילה ואח"כ ליה לו הממון המאוחר שילוח לו הממון מחילה ונעשה

חוב ואח"כ כתב הפרזבול וכו' אין פי' זה נכון

אלא כדכתיבא והכא חזר בו לפי שראה הידועלמי

אשר כתבתי ויפה עשה: **בד המוציא שטר****חוב אחר שביעית וכו'.** משנה בפרק הכותב

וכן בעל חוב שהולא שטר ואין עמו פרוזבול

הרי אלו לא יפרעו ר"ש בן גמליאל אומר מן

הסכנה ואילך אשה גובה ככותבה ועל חוב גובה

שלא בפרזבול ואמרין בפרק השולח אמר רב

יהודה ואילך אמר רב נחמן נאמן אדם לומר פרוזבול

היה בידי ואבד ממני מאי עעמא כיון דקמני

רבנן פרוזבול לא שביק הימרא ואכל אסורא כי

אמו לקמיה דרב א"ל מידי פרוזבול היה לך ואבד

בגון דא פסח פין לאלה הוא ואומר ר"מ דמהאי

טעמא נאמן אפילו בלא שביעית:

ואם שען הנתבע וכו'. ב"ח ללמד שאין אומרים

לבעל השטר כלום היה לך פרוזבול עד

שיטעון הנכבד איש הפרזבול שלו וזכור:

והיתומים אין צריכין וכו'. שם וכן מני רבי

מיא יתומים אין צריכין פרוזבול

דר"ג וכו' דאביהם של יתומים וה"ל לכל ב"ד:**בה הוציא פרוזבול ושען הנתבע וכו'.** זה

מבואר ממה שקדם

הפרזבול מועיל אלא למלוה הקודמת לו ולא

למאחרות:

בז טען הנתבע ואמר וכו'. כל אלו החלוקות

סמוכות על הכלל דחוקה לא שביק

היתרם ואכל אסורא ומינה דאי ידעין ביה

דשביק היתרם ואכל אסורא אינו נאמן לומר

פרזבול היה לי ואבד:

בז תלמיד חכמים שהלוח זה את זה**וכו'.** שם רבנן דבי רב אשי

מסרי מיליהו להדדי רבי יונתן מסר מיליה לר'

מיא בר אבא א"ל צרינא מידי אחרינא א"ל לא

צרינא: ובדבריהם בלבד היא נדחית וכו'. וה"פ

שהם יודעים שהמטות כפסים מדבריהם ומקונו

הפרזבול להעמיד הדבר על דין תורה שלא

מ"ח לשאר העם אלא מ"ח אין צריכין למסור

דבריהם לנ"ד של ג' והיינו דרבי יונתן מסר

מיליה לרבי מיא בר אבא ושאר העם א"ל מסר

דבריו לנ"ד אפי' שלא כתב פרוזבול קני כתיב:

בה כל המחזיר חוב בשביעית וכו'. משנה

היא שילהי שביעית:

וצריך המלוה לומר לו וכו'. ג"ז שם במשנה

וילין לה מדכתיב וזה דבר השמטה:

ולא יאמר לו בחובי וכו'. ברייתא פרק השולח

לא יאמר לו בחובי אני נתן לך אלא יאמר

לו עלי הס ובמתנה אני נתן לך אמר רבה ותלי

ליה עד דלאמר הכי והשמיט רבינו דבר זה לפי

שאין כח ביד כל אדם לתלות את חבירו עד שיאמר

כן ומו דעממא דמילתא כיון שהוא רואה לפרוע

חובו בלא תליה ובלא כפייה יאמר כן:

במ ואם לא אמר כן מסבב עמי בדבריהם

וכו'. ואפשר שהוא פי' ותלי ליה עד

דלאמר הכי דלאו תלייה ממא אלא יסבב עמו

דבכרם עד שיאמר כן:

ל מי שנשבע מלהלוות וכו'. עיר סוף הפרק

מבואר בכתוב:

פ"א א מצות עשה לספור שבע שנים וכו'. זה

מבואר בכתוב:

ב מאימתי התחילו למנות וכו'. זה מבואר

במ"כ בפרשת בהר סיני ובס"פ

דערין דשבע שכתבו ושבע שחלקו לא מנו

שמיטה

שמות : נמצאת אוצר וכו', יתבאר כפי התבונן אחר שדע שחילת הממזר הראשון היה לבהר"ד : **ג' שבעה עשר** יובלים וכו' פ"ק ד"ה אמר' ויבנו שנה חמשים אחת מונה ואי אחת מונה שנה חמשים ואחת לאפוקי מדר' יהודה דלמור שנה חמשים עולה לכאן ולכאן וכתבו החוקשים דע"ג דלמרינן לאפוקי מדרבי יהודה דלמור שנה חמשים עולה לכאן ולכאן

א"ל זה הוא לדעת רבי יהודה
וכו'. כלומר ואם כן קטל ידיה אדרידי כי כתב
י"ו ויגלות וס' דהו אליבא דר"י וככתב שנת
ל"ז היטה שנה שחרב בה הבית דהו אליבא דרבנן
ווידין דר"י קורקוס אמר הוא כי שם בגמרא
הביאו ברייתא ו' להקשות ממנה למאי דלוקאומא
בריימא אחרת שאמרנו כי שם בגמרא פירוש
בית שני חרב בצמחאי שביעות כ"י יהודה דאמר
שנת תתס"ט עולה ללחן ויכלן דבית שני עמד
ח"כ שנה שמונה ויכלות ועשרים שנה הולא שמונה
שנים משמנה ויכלות נמלא כ"ח שנים שה' ד'
שמונת נמלא בצמחאי שביעות חרב בית שני ועל

שש שנים תזרע שדך ושש [שנים תזמור כרמך עד שיהיה כל אחד מכיר את ארצו ושבע שנים עשו] בכבוש הארץ ושבע שנים בחילוק. נמצאת אומר בשנת שלש וחמש מאות ואלפים ליצירה מר"ה מאחר מולד אדם הראשון שהיא שנה שניה ליצירה התחילו למנות. ועשו שנת עשר וחמש מאות ליצירה שהיא שנת אחת ועשרים משנכנסו לארץ שממטה. ומנו שבע שמסות וקדשו שנת החמישים שהיא שנת ארבע וששים משנכנסו לארץ:

שבעה עשר יובלין מנן
ישראל. ח"א וזה לדעת ר'
יהודה דאמר שנת תשס"ו עולה
למלך ונכאן דחילו לרנן בברי
לכו שבע שבעו ושבע שחלקן
חלאל שיעור יובלות קאמר ומא'
דאמר שנת שבע ושבעים יהיה
הוא לדעת רנן דחילו רבי יהודה
שנת שלש יהיה ביובל:

וַיֵּשְׁבֶה עֶשֶׂר יוֹבְלִים מִנּוּ יִשְׂרָאֵל
מִמִּשְׁכַּנְכֶּם לָאָרֶץ וְעַד שִׁצְאוֹ. וּשְׁנֵה
שִׁצְאוֹ בֶּה שַׁחֲרָב הַבֵּית בְּרֵאשׁוֹנֶה
שְׁבִיעִית הִיתָה וּשְׁנֵה שֵׁשׁ
וּשְׁלֹשִׁים בְּיוֹבֵל הִיתָה. שְׁאֲרֵבַע
מֵמֵאוֹת שָׁנָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים עָמַד בֵּית
אֲשָׁשׁוֹן. כִּיּוֹן שַׁחֲרָב הַבֵּית בְּמֵל
מִנֵּין זֶה. מִשְׁבַּטְלָה נִשְׁאָרָה הָאָרֶץ
שְׁחָרְבָה שִׁבְעִים שָׁנָה וְנִבְנָה בֵּית
שֵׁנִי. וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים שָׁנָה

עמר. ובשנה השביעית מבנינו עלה עזרא והיא הביאה השנייה. ומשנה זו התחילו למנות מנן אחר. ועשו שנת י"ג לבנין בית שני שממא. ומנו שבע שממות וקדשו שנת החמשים. אעפ"י שלא היתה שם יובל בבית שני מנין היו אותו כדי לקדש שממות: ד נמצאת למד שהשנה שחרב בה הבית באחרונה שתחלתה מתשרי שאחר החרבן כשני חרשים שהרי מתשרי הוא המנן לשמטים וליובלות אותה השנה מוצאי שביעית היתה. ושנת ט"ו מן היובל התשיעי היתה. ולפי חשבון זה שנה זו שהיא שנת א"ב ומאה ושבוע לחרבן שהיא שנת שמנים ושבועה ואף ארבע מאות למנין שמרות שהיא שנת שש ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה שנת שמיטה והיא שנת אחת ועשרים מן היובל: ה אבל

השטמה שנקח השנים שביינו וצין חרצן הכיט
השינוי ועשולים שצנע ונחנאלי שחיהיח החחלה
החשבוני מהכנס שחיהיח הערש חל משנה החרצן
עלמה ודעמה שנה החרצן הערש סימן עק"ב שנה
אחר החרצן שגלמו ר' אלפים שנה נביאחמ עולם
ליוון חל אנו עומדין היום בנחת חשמה אלפים
ושכ"א ליזירה וצנמת נלשח אלפים ששמה מחות
וכי"ח שנה היום החרצן נחלל שאלו היום לחורצין
אלף תל"ז וכשאלמה מונה לחשמה חיהיח מונה
מהחלה שנה אלף תל"ז השך אלפים 1 / ר' י
שמועס עולוח אלף תל"א נחלל שיהי וז הויא שנה
תחשת אלפים רכ"ז הויא חלל שמועס כפי שחצין
החלומים נחכמכמ רכ"ז שיהי חלל החרצין ש
רבינו תלחריץ שלנו שפ"ה שנים וחס י"ח שמועס
דע שחצין וז כחמי כל אי יוהסע שצברה
היהה שנה שמועס. ובראש"ז רכב שיש מפרשין
דק"ל רכזי יהודה וכבר כחכמי ז' לעיל ותי"מ
כיון שחיהיח תלמודו לחפורי מדר' יהודה שמועס
דליח הלכחא כוומיה. ומה שכתב שלא יתכן לחשב
לית החרצן וזכר לבנין שחצין חל וזולתו חלש
הראשון ע"כ. אין זה הכרח שדלשמה בניין הראשון
שהיה חילול נוסח בז' חנו שבע שמועס ותחריסה
זיהי ותחריסה חללל אלף חלל נחמבעס חילול שיהי
אין כל יישוביה עליה לא מנו ייבולות אלף שמועס
אין וזכר לבנין הראשון. ומה חרלה לעמוד על
דעת זכר חרלה מפרשים ע"ש במ"ש שכל כפחמור ופרת
שהוא חלחריץ וכחל כל הדעוים ואני לא כחכמיה אלף
דעמ רכזי והוא הנכון וההכוח בכל הלילות וכן
מונין היום בירושלים אלף תל"ז לחורצין
וכן

כל הגאונים אמרו שמסורת ה' שנה שבין חרבן בית ראשון ובנין

באחרונה
המחילה היעירה שאין לנו חוששין אלא על יעירת

ההדס שהוא עיקר צירוף ההיכל, ומ"ש רש"י
 יצא עמך מ"י שנים כך חמ"ט הלא מהם מ' שנה שהלכו במדבר 'שאלו חמ"ט שנה שהיו
 א' שנה שאחר שמהם ולפיכך קראה מו"ש שהיו שנה צ"ה ביצול הים ששטח: כיון שארבו
 דערבין (דף י"ב: י"ג), וכבר אשי. ומ"ש אע"פ שלא היחס היה יוצל ציבו שני מונין היו
 נוסג שהיו עבדים נפטרים מניחין יוצל ולא שדות של מוכר הארצות אבל שמעין היו נוסגים
 בלוקק שבע שמוות היו מניחין שנה האחרים שלא היו מניחם אולם לשמטה הבאה מפני
 יבולתו היו מניחם אולם שנה לחשבון השמשים והיו השמשים שנה באומות:ן

שח"י שנים עמוד בית ראשון כלומר מאחור שכמו שכתב"פ שנים לניאח מאחור נצנה היום והש"י יונתו הולך מהם י"ד שכבו ושלקו ושקרו תחל"ו נמלא שחרר היום בשנת ל"ו ליולל הבית וכו' ובשנה השביעית מבנינו עלה עזרא וכו' ומושנה זו התחילו למנות. בפרק ב' אומר כדי לקדם לשמטות. בפרק במלה דערכין (דף ל"ב: ל"ג.) ופי' שח"י יולל כל היום לשמט כספים ושמטות מורע וקציר דנה לריכס למנות שנה יולל כדי שיבואו השמיטין במקומם שהיה ראוי להיות שנה יולל ושנה שמיטה מחליל המנין דלם כל היו מניס

מ"ו מן היובל ה' יהיה והעטם שמותי מתשרי שמעתי הוא המלך לשמיעין ויובלות. והיה
 ששה עשר בשנה פירושם כשלהם מזה המים המרובין י"ב חדש וכו' הוא כדי שיערוק לומר שנה
 עולה ששה עשר הלא המאות לזמנתי אשר י' נמצא משערי ששה עשר הלא הוא שנה
 קסה רש"י אלא שאין כתוב בה ונעטי חד שחא וכן היא גירסתא קפריס ישינסי ומוגהים כפי
 המחקר שהקדמתי ששנה שמהחלת משרי ששאר חרוב יהיה שנה ראשונה של ששנה בשמינית
 מחרוב בית שני מנו יובלות לקדם לשמיעין דלענין זה קל לא אחר מרוב כמו קודם מרוב כדכתיב
 דכ"ו:

ד נמצאת למד שהענינה שחרב בה חבית האחרונה. כלומר שכלמה מונה שנה מינס חתלתה ממערי שאלח חרבו כעני חדשי אומה שנה מואלי שביעית יהיה שנה ושתה אסוק רב אפי שביע שני מי מואלי שביעית חרבה והולך רינוו לפראש כמעט שכתבתי שנה בשנה חרב מואלי שביעית והשכנון מנזור שביע שני עמד "מי שנים האלף שם קרדע שגללה לראשונה כל שטמה שלשים דעיוו מואלי שביעית ומי"ו ליוכל וינויטת רנוו להאלי מי האוי האלף מה שהעיד בעל כפסור ופרט. ומי"ש ואלפי ששכנון זה שנה ו' שהיא אלף ק"ו לתרחן וכו' כלומר אלף ק"ו המאחזרות ליוכלות שיהיו בידך ז' חביתיות היא שנת שטמה שדעת רבנו שגם אחר דבריו

ימות בלבד בלא יובל. לשון זה קשה בעיני דמאי ג"מ בין זה למ"ש רבינו בחזקת נגזירה
בין ואם ק"ל לא מני בהם יובל גם לאחרי דרך וכן קשה מה שמבין וכן שמחזיר באחרונה לא
מכאן בדרך הראשון אע"פ שאלו הם יובל בנים ש"פ מוונים היו אחרי כדי לקדש שמטות
מכאן ולענין זה ק"ל שחזר כמו קודם שחזר אע"פ שאלו הם יובל נוגע מנו אחרי זה
אבל הגאונים אמרו שאע"פ שחזר הבית לא בטל מנין השמטות אבל לא היו מונין יובלות
מן שנה שחזר זה הבית היתה מנצית שהיא שנה ראשונה של שמטה בשפחה מניה
תלמקס בנציות האלף ות' הם מנצית שמטות והקצ"ל הם כ"ח שמטות נגזר בדרך אחת
וידא

ה' ומה שכתב אבל כל הנאונים אמרו וכו' שלא מנו באותם ע' שנה וכו' אלא שכן
הלך חריב' ע' שנה כלומר ולא נמנו כלל ולא החמילו לנמות עד שנה שביעית לנ
מנו שנה התמשים אלא שבע שבע בלדד שנהא שולדך הראשון גם משחרב וגו' ויבולו ורבינו
משמע לנאורה דביבית שני דוק שער כל אכל שחרב כל וגו' ויבולו ומיהו בזה אכל חיבל
לקדש שמיטין וכן ילא השבון מכיון כמו שכתבתי לעיל אבל קמייחא קשיא. וז"ל דהי' קאמרו
אבל שמיטין היו מניין בין זומן חרבין בים ראשון בין זומן בים שני בין לאחר חרבני היולך בים
ע' של חרבן ומ"כ שעמד בים שני אחרן ק"ו זומן חרבין בים שני שעולה הכל אלק חל"ו חמו

מסורת הש"ס

112

גם עכס המלוה וחיוז התשלומין, ור"ה לזה מדמשמט גם עכס החוב היכא דנתחייב שבועה,¹¹ ע"כ ה"ה לענין זקפו צמלוה ג"כ מהניא הא דנתחייב שבועה שיהא נוקף גם עכס החוב צמלוה. ולפ"ז זהו שהשיג הראב"ד על הרמב"ם שכתב דכלל הני שאין שציעית משמטת את הממון כגון חיוז שומרין וכדומה אינה משמטת גם את השבועה, וע"ז הקשה דכיון דהטעם דאינה משמטת את הממון הוא משום דלא הוי זקפו צמלוה, וא"כ כ"ז הוא צלא נתחייב שבועה צ"ד, אבל בשנתחייב שבועה צ"ד אז הרי גם חיוז הממון נוקף צמלוה, וא"כ שוב הדר דינא להיות נשמט צין הממון וצין השבועה. והרמב"ם לטעמי' אזיל דס"ל דצוה שנתחייב שבועה עוד לא נכלל עכס חיוז הממון בכלל משה ידו, וא"כ ה"ה לענין זקפית מלוה ג"כ אמרינן דלא הוי בכלל משה ידו ולא נוקף עוד הממון צמלוה, וע"כ ספיר פסק דהשבועה ג"כ אינה נשמטת, כיון דכל עיקר שמיטת השבועה הוא משום דהויא נגישה צהחוב, וא"כ כיון דליחא לשמטת צהחוב משום דלא נוקף צמלוה, ע"כ גם השבועה אינה נשמטת כמש"ג, ודוק.

פ"י הל"ה אבל כל הגאונים אמרו שמקורת היא צידיהם איש מפי איש שלא מנו צאותן השבועים שנה צצין חורבן צית ראשון וצנין צית שני אלא שמטות צלצד צלא יובל, וכן משחרב צאחרונה לא מנו שנת החמשים אלא שצב שצב צלצד מתחלת שנת החורבן וכן עולה צגמרא וכו' עכ"ל. וצהשגות ז"ל, א"א הגאונים שאמרו שאין מונין משנת החורבן אלא שצב אולי ג"כ קודם החורבן כי יש מפרשים דצבירא להו צרצי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן וכו' עכ"ל. וציאור הדברים של השגת הראב"ד הוא, דצאמת הרי מוצאך צערכין דף ל"ב צצצית שני נהגה רק שציעית ולא יובל מ"מ מנו יוצלות לקדש שמיטין, וכן פסק הרמב"ם צהל"ג שס, הרי דלע"ג דאין יובל נוהג, מ"מ חשבון השנים של שציעית היה מתחיל לאחר שנת החמשים, וע"כ מנו יוצלות צכדי להתחיל אח"כ חשבון שנות השציעית, וא"כ מ"ש דלאחר חורבן לא מנו יוצלות, הלא הדין של חשבון השנים לא נשתנה גם לאחר החורבן, וע"כ קוצר הראב"ד דמה שאמרו הגאונים דלא מנו יוצלות לאחר חורבן, הוא רק לרי יהודה, דלדידה גם צצית שני לא מנו יוצלות,

מאחר שעולה לכאן ולכאן, אבל הרמב"ם דפסק כרצנן צצצית שני מנו יוצלות לקדש שמיטין, קשה מ"ש דלאחר חורבן לא מנו יוצלות. **ואשר** יראה לומר צוה, עפ"י מה שפסק הרמב"ם צהל"א שס ז"ל, מ"ע לספור שצב שצב שנים ולקדש שנת החמשים שנאמר וספרת לך שצב שצחות שנים וגו' וקדשסת את שנת החמשים, ושתי מלות אלו מסורין לצ"ד הגדול צלצד עכ"ל. וא"כ י"ל דאין היוצל נוהג אלא א"כ הוקצב ע"י ספירה וקידוש צ"ד,¹² ואם לא הוקצב ע"י ספירה אז שלא קדשוהו אינו יובל, וכן הוא צר"ה דף ח' ודף צ"ד וקדשסת את שנת החמשים שנים אחת מקדש ואי אחת מקדש חדשים, הרי דהוי קידוש גמור כמו קידוש ר"ח, וכמו דצקידוש ר"ח אס לא קדשוהו צ"ד לא הוי ר"ח כלל, כמו"כ צקידוש שנת החמשים אס לא קדשוהו צ"ד אין דין יובל על השנה כלל. והנה הא דמנו יוצלות לקדש שמיטין, הא הוי משום דכן הוא הדין דלע"ג דאין יובל נוהג מ"מ אינו עולה צמנין השמיטין, וצריך למנות השמיטין אחר שיעצור שנת היוצל.¹³ ולפ"ז נוכל לומר צדעת הגאונים לדעת הרמב"ם, דכ"ז הוא צומן הצית שהיתה ספירת צ"ד וקדשו את היוצלות, וחילל צוה קציעותא דשנות יובל, אלא דלא היה היוצל נוהג משום דלא הוי כל יושציה עליה, והך דינא דכל יושציה אינו מעכב אלא שלא ינהגו צה דיני יובל, כמו הצותר שדות וכדומה, אבל עכס השנה דין יובל עליה מד"ת,¹⁴ וע"כ הוי צה דינא שאינה עולה לחשבון השמיטין, וע"כ מנו יוצלות לקדש שמיטין, משא"כ לאחר החורבן, דחסר אז ספירה וקידוש צ"ד, עכס השנה לית צה דין יובל, דצלא קציעת הספירה והקידוש כל השנים אין נקצעים ועולין צחשבון היוצל, וצטל כל מספר היוצל, ושנה זו אין צה דין שנת החמשים ואינה שנת היוצל כלל, וע"כ צאמת הדין דעולה היא למנין השמיטין, ולא שייך למנות יוצלות לקדש שמיטין כיון דמצד הדין השנה עולה צמנין השציעית צבא, ושפיר פסק הרמב"ם לדעת הגאונים דלאחר החורבן אין מונין רק שמיטין לצד וחשבון היוצלות צטל.

ונראה דיסוד צצרי הרמב"ם עפ"י הספרא פ' צהר וז"ל, מנין עשה שציעית אע"פ שאין יובל ח' והיו לך שצב שצחות שנים, ומנין עשה יובל אע"פ שאין שציעית ח'ל תשע וארבעים שנה צצרי ר"י, וחכמים אומרים שציעית נוהגת אע"פ שאין יובל והיוצל

ביאורים

שב"ד מקדשים אותה להיות שנת יובל מקודשת.
13. ואין הגדר בזה שמנין שנות השביעית הוא באופן של שבע שמיטות ואחר כך שנה אחת ריקה שאינה משתייכת למנין, אלא מצד עצם מנין השמיטות הסדר הוא שכל שבע שנים הוא מחזור חדש, והטעם שהיובל אינו מן המנין הוא לפי שזו הלכה בשנת יובל, דשנת יובל היא שנה מיוחדת שאינה מצטרפת לחשבון השנים.
14. היינו שקיים מחזור כזה של חמישים חמישים שבו השנה החמישים היא יובל ובה נאמר שאינה עולה לחשבון המנין של שמיטין, ואע"פ שאין בשנה זו קדושת יובל כיון דלא קידשוה, מ"מ היא שנת יובל דהיא השנה החמישים במנין, ושנת יובל אינה עולה למנין שמיטין.

עצי החיים

ולא מבינונית כדין מלוה, וע"כ משום דע"י הכפירה נעשית כגולה. ולפ"ז זהו ביאור השגת הראב"ד, דכיון דחזינן דשביעית משמטת שבועה, והרי אין השביעית משמטת שבועה שנתחייב על חוב שאינו נשמט בשביעית, ע"כ דקודם שבועה לא נקראת כלל מלוה כפרנית, ולפ"ז בהכרח דגם עצם המלוה נשמט ולא רק השבועה.

11. היינו דהא דלהראב"ד נשמט גם עצם החוב היכא דנתחייב שבועה וכדלעיל.

12. היינו דכדי שיחול קדושה בשנת היובל בעינן שני דברים, א' ספירה, והיינו שרק שנת חמישים היא שנת יובל עס דיני קדושה, ומה קובע שנה זו לשנת חמישים, הא בכדי שתהיה שנה זו שנת חמישים בעינן שיהיה איוה סדר מסוים שבו השנים ממוספרות, ואז שייך לומר ששנה זו היא החמישים במספר, ולזה בעינן שב"ד יספרו את כל השנים למנין זה של חמישים חמישים, והיינו שיש לב"ד כח לקבוע דבר זה שהשנים ממוספרות למנין מסוים, ואז נעשית שנה זו לשנת חמישים. ב' בעינן נמי קידוש, והיינו דגם אחרי ששנה זו היא שנת חמישים מ"מ היא אינה מתקדשת ממילא אלא ע"י

ברמב"ם פ"ט ה"ט, וביאר הכס"מ שם דאע"פ שאינו יכול לתבעו מ"מ עצם החוב קיים, וה"נ אע"פ שכפר הלא עכ"פ לא גרע מהלוהו ע"מ שלא לתבעו, דהא עצם החוב קיים ואמאי אינו משמט. אלא הטעם דבכפר אינה משמטת הוא משום דכיון שכפר נעשה גולה ולא מלוה, וגולה אינה משמטת. והביא ראה לזה ממש"כ בירושלמי שם דמלוה כפרנית גובה מעידית כדיו גזלו

כדינא על כן לא משתעבדין, עיין מה שכתבתי שם ולקמן וקדשתם וגו', ושמי מצוות אלו מסורים לזית דין הגדול בלבד. מצוה דבדכריו דמזוה זו היא רק על הצית דין לקדש, אבל לא על כלל השצית* דמוטל על כל ישראל כמו שכתב הרב המחבר בסוף דהעובר על זה עובר בעשה חוץ הלאו, והר"מ לא כתב זה כלל, וגבי שמיטה פ"א ה"א כתב

דהוא מצות עשה והעובר עובר על העשה חוץ הלאו, וכאן גבי יובל לא כתב זה, רק בסוף פ"י ה"ט"ו כתב דין היובל, וכל שלוקין בשביעית לוקין ביובל וכו', אבל עשה לא כתב כלל*, נראה להדיא דעשה זו רק על הצית דין לקדש את השנה¹³. ולכאורה קצת ז"ע על הרב המחבר מסוגיא דר"ה ח' ע"ב דמצוה שם וקדשתם וכו' מה תלמוד לומר, ומוכיח רבי יוחנן בן ברוקא דמראש השנה חל היובל, ורנן סברי דנלמד דשנים אתה מקדש וכו', ובאמת צריך הפסוק למצות עשה. אך גם לדברי הר"מ קשה, כיון דמצוה עשה לקדש, א"כ היאך אמרינן מה תלמוד לומר וכו', וגם מהיכי מוכח לרנן דאי אתה מקדש חדשים, הא איצטריך לגופו דמצוה לקדש השנה, והר"מ פוסק [כאן פ"י ה"ד] כר' יוחנן בן ברוקא, ופוסק דמקדשין

מצוה שלב, מצות קידוש שנת היובל

מצוה שלב מצות קידוש שנת היובל

(א) לקדש שנת החמשים כמו שנת השמיטה, כלומר בביטול העבודה בארץ והפקר הצומח בה, שנאמר [ויקרא כ"ה, י'] וקדשתם את שנת החמשים שנה. וביאר הכתוב שענין הקדושה הוא שיהיו פירותיה ותבואתה נפקדים, ושיהיו העבדים יוצאין מתחת יד האדון, שאמר הכתוב אחר כן [שם] וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, כלומר חירות לעבדים, כי יובל היא קדש

תהיה לכם מן השדה תאכלו את תבואתה [שם י"ב], כלומר שתהיה התבואה הפקר ולא יאספה כל אחד ואחד לרשותו.

משרשי המצוה, מה שכתבתי במצות מגין השנים¹², מצוה ראשונה שבפרשה זו, שרצה השם לזכות עמו בקבלת מלכותו וכו', כמו שכתבתי שם, וכאן היה מקומה.

מצוה שלב. שנת. נהר עשה ג'. רמז"ס עשין קל"ו, הלכות שמיטה ויובל פ"י ה"א. סמ"ג עשין קנ"א. א. יש לעיין מה הטעם שלא הזכיר כאן גם חובת החזרת קרקעות לבעליהן – שמן המנחה ע"ש. ב. מצוה ש"ל.

בשולי המנחה

הקרקע ביובל, והוא נלמד משבייתה בשביעית, ששוה היובל לשביעית לכל דבר⁹. וכן צידד רבינו להלן¹⁰, שאפשר שכל דיני שביעית נוהגים אף ביובל, ונלמדים בבנין אב. אך יש שדחה, שאף ששביעית ויובל שניהם אסורים בעבודת הארץ, מ"מ חלוקים הם ביסוד דינם, ששבייתה שביעית היא דין שבתון ומנוחה כדכתיב והיתה שבת הארץ וגו' ושבתה הארץ שבת לה, והוא דין שבייתה בחפצא מעבודה, משא"כ שבייתה היובל יסודה הוא דין חירות ודרור, ומה שאסור עבודת קרקע אינו מיסוד דין שבייתה, אלא מדין הפקעת שעבוד וחירות¹¹, וכן מורה כל לשון הכתוב בדין יובל, ולפי"ז ל"ש ללמוד ולהקיש יובל לשמיטה לענין עצם שם המצוה ודין העשה, ולא הוקשו זה לזה אלא לפרטי הדינים הנוהגים בלבד ולא לעצם שם המצוה¹².

אבל עשה לא כתב כלל. אולם יש שכתב, שלשון הרמב"ם שם בתחילת ההלכה 'דין היובל בשבייתה הארץ ודין השמיטה אחד הוא לכל דבר, כל שאסור בשביעית מעבודת הארץ אסור בשנת

מעכב רק את קדושת היובל לענין השבתת הקרקע, אבל אין שילוח עבדים והחזרת הקרקעות תלויים בו⁵².

מצוה שלב, מצות קידוש שנת היובל

אבל לא על כלל השבייתה. כן הקשה המל"מ בהגהותיו על החינוך¹, וכן נראה מדברי רש"י² שהעשה הוא רק לקדש את היובל בפה. אולם בספר המצוות להרמב"ם³ מבואר כדעת החינוך, שהעשה כולל אף את השבייתה ביובל, וכן הוא במגן המצוות הקצר שבראש ספר יד החזקה להרמב"ם⁴, וא"כ מסתבר שדעתו כדעת החינוך⁵. וכן היא דעת הסמ"ג⁶.

ויש שכתבו, שמדברי הרמב"ם בהלכות שלא הזכיר דבר זה, משמע שחזר בו ממה שכתב בספר המצוות, וסובר שבשבייתה הקרקע ממלאכה ביובל אין עשה⁷. אך יש שתמה, שאם כן מדוע אסורה חרישת הקרקע ביובל, הרי בשביעית אין בה אלא עשה, ואינה בכלל המלאכות שנאסרו בלאו⁸. ובהכרח צ"ל שאף לדעת הרמב"ם בהלכות יש עשה לשבות ממלאכת

האו"ש שכתב להוכיח מהירושלמי 'שאין תוקע יחיד בחול'¹. 52. משאת משה זרעים סי' יד. וראה הגהות ברוך טעם על החינוך שהיה פשוט לו שמעכב אף את שילוח העבדים, ותמה מדוע פסק החינוך שלא כחכמים ברה"ט, ב ששופר מעכב. וע"ע מש"כ רבינו להלן מצוה שלה אות ב, ושיירי מנחה שם. 53. עי' חשבונות של מצוה.

1. ועי' מש"כ רבינו להלן מצוה שלה אות א. 2. ויקרא כה, י, ר"ה ח, ב (הביאו רבינו להלן אות ב). 3. עשה קלו. 4. שם. 5. מנחת יצחק. 6. עשה קנא. 7. שאילת דוד סוף ח"א ח' בעניני שביעית דף כ, א בהגהה, ביאור הגר"פ פערלא על סהמ"צ לרס"ג סוף עשה

נא ועשה סג, דרך אמונה ה' שמר"י שם בציון ההלכה אות קג. 8. כמש"כ רבינו לעיל מצוה שכו אות א. 9. שבט הלוי סוף ח"ה קונטרס המצוות סי' ג. 10. מצוה שלה אות א. 11. וכן מפורש בדברי הספורנו ויקרא (כה, יא) וז"ל, כמו שיצאה הקרקע לחירות מיד הקונים, כן תהיה בלתי משועבדת ביד הבעלים השבים אליה שלא ישתמשו בה כדרך בעלים באותה שנה. ומבואר כנ"ל, שאיסור עבודתה הוא מדין חירות ולא מדין שבייתה מעבודה. 12. בד קודש זרעים סי' כב, ועי"ש מש"כ לענין חרישה, וראה עוד בד קודש עה"ת ויקרא כה, ב. 13. ראה מצות המלך על סהמ"צ מ"ע קלו מש"כ בביאור מחלוקת הרמב"ם והחינוך.

החיוב
על הבי"ד

ופשוט דמאז 10 אינו מעכב, רק מאז אצל לא לעיכוז*. ואני מסופק אם לא קידשו ציוס הכיפורים אפשר דמקדשין אחר יום הכיפורים עד כלות השנה*, ואפשר דדוקא בתחילת השנה, ויום הכיפורים גם כן נקרא ראש השנה כמבואר בש"ס ערכין י"ז ע"א ואחר זה אין מלוא, וזוהי גמורה ציינו ונראה ויורה דק לנו. ועיין ר"מ פ"ד מערכין הכ"ד שכתב ואם היה ראש השנה וכו', מבואר דעת הר"מ דמלאש השנה חיל יובל, ועי"ש בלחם משנה הקשה הרי הר"מ כאן פ"י ה"ד כתב כיון שמקשו וכו', נראה דציוס הכיפורים חיל יובל*, ועיין משנה

ועובר על זה ועבר אדמתו ביובל עבודה האסורה, וכן אם לא רצה לשלח עבדו חפשי, ביטל עשה זה³², מלבד שעבר על לאו וכמו שנכתוב בסדר זה בעזרת השם³³. ועונשו גדול מאד, שהוא כאילו כופר בחדוש העולם³⁴.

מצוה שלג

שלא נעבוד הארץ בשנת היובל

(א) שלא נעבוד הארץ בשנת היובל, כמו שנמנענו מעבודתה בשנת השמיטה, שנאמר ביובל [ויקרא כ"ה, י"א] לא תזרעו, כמו שנאמר בשמיטה [שם, שם ד'] שדך לא תזרע. וכמו שהשמיטה נאסר בה בין עבודת הארץ בין עבודת האילנות כך היובל, ולפיכך אמר לא תזרעו על הכלל, יכלול ארץ ואילן³⁵.

יב. בהגהת המשלים כתב וז"ל, עיין בר"מ ריש פ"י משמיטה ויובל, עכ"ל. נראה דכוונתו לחקשות דבר"מ מפורש דמצוות אלו מסורות לבי"ד הגדול בלבד. ועיין מנ"ח אות א'. יג. מצוה שלג. יד. עיין בשרשי מצוה ש"ל.

מצוה שלג. שם. נהר לא ה'. רמז"ס ל"ח רכ"ד, הלכות שמיטה ויובל פ"י ה"ט. סמ"ג לאון רע"ב. א. כ"ה בסה"מ כאן. ועיין מנ"ח כאן ולהלן מצוה של"ה אות ו'.

בשולי המנחה

שנחלקו בזה הבבלי³⁸ והירושלמי³⁹ אם כשלא קידשוהו בי"ד חל קדושתו או לא⁴⁰.

אפשר דמקדשין אחר יום הכיפורים עד כלות השנה. יש שכתב ללמוד כן ממה שנאמר⁴¹ וקדשתם את שנת החמישים, ומשמע שזמן הקידוש הוא כל השנה, כמו שדרשו כן לענין קידוש השבת⁴². ונראה שספק רבינו בזה הוא לפי מה שכתב בסמוך שאין הקידוש מעכב חלות היובל, והוא מצוה בעלמא. אולם לסוברים שהוא מעכב קדושת היובל, מסתבר שאינו חל אלא אם קידשוהו בזמנו⁴³.

נראה דביום הכיפורים חיל יובל. לסוברים שתחילת קדושת היובל היא מראש השנה, ונגמרת חלות קדושתו ביום כ"כ⁴⁴, מיושבים דברי הרמב"ם.

מצוה שלג, שלד, שלא נעבוד הארץ בשנת היובל דקאי על הרבה אנשים. כוונתו להעיר על דברי הרמב"ם שלמד ממה שנאמר הלאו בלשון רבים, שריבה הכתוב לאסור אף שאר עבודות¹. אמנם יש שכתב, שאין כוונת החינוך לדייק כן ממה שהוזכר האיסור בלשון רבים, אלא כוונתו היא שאסור בזה משום שזמירה בכלל זריעה². ויש שכתב, שאין דיוק הרמב"ם ממש"כ 'לא תזרעו' בלשון רבים, אלא מדכתיב בשמיטה 'שדך',

שחובה לעשותם, וכן משום שנוהג בה דין יובל עכ"פ לענין סדר השנים³⁰, שמונים יובל לקדש שמיטין³¹.

רק מצוה אבל לא לעיכוז. כן דעת עוד אחרונים³². וכן נראה מלשון הרמב"ם³³ ורש"י³⁴, שכתבו הלשון 'מצוה'. ומוכח כן, דהקידוש בית דין אינו לעיכוז, שהרי נחלקו התנאים³⁵ מה מעכב את היובל האם שילוח עבדים או חזרת קרקעות או תקיעת שופר, ולא נזכר שם כלל דקידוש השנה בתחילתה הוא גם לעיכוז, ועל כרחך דהקידוש בית דין אינו מעכב אלא היא מצוה בפני עצמה לקדש את שנת היובל³⁶.

אולם יש שנקט בדעת הרמב"ם, שאין היובל מתקדש אלא על ידי בי"ד, ומה שלא הוזכר בגמ' הוא משום דסברא פשוטה היא ולא בעינן קרא לזה, דדוקא בהנך ג' מדינא צריך לנהוג יובל אף אם לא קיימום, דמהיכי תיתי נימא דלא ינהגו בה שאר הדברים, ולפיכך כיון שהוא חידוש שפיר צריך קרא לעיכוז, משא"כ בספירה וקידוש בית דין דזהו עיקר קביעת ועשיית היובל דצריכים לקדש את השנה ולקובעה לשנת היובל, בזה לא צריך שום קרא לעיכוז, ולפיכך לא הזכירוהו הגמ' והרמב"ם בהדי המעכבים, כי דבר פשוט הוא מסברא דכל זמן שלא נקבעה השנה ליובל אין שם יובל עליה³⁷. ויש שכתב,

30. עי' להלן מצוה שלח אות ד. 31. הגרש"ז אויערבאך במוריה שנה כב גליון ח-ט בהגהות על דברי רבינו, חבצלת השרון ויקרא כה, י. 32. שאילת דוד סוף ח"א ח' בעניני שביעית דף כ, א בהגהה, אור שמח הל' קידוש החודש פ"ב ה"ח ד"ה לכן. 33. הל' שמו"י פ"י ה"א. 34. ר"ה שם. 35. ר"ה ט, ב. 36. או"ש שם. 37. חרדשי רבנו חיים הלוי הל' שמו"י פ"י ה"ה. ומביא לכך מקור מהגמ' ב"ר"ה ח, ב, וקדשתם את שנת החמישים' שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חרשים, שנראה בזה שדינה שיה לקידוש ראש חודש שמעכב קידוש בית דין. אמנם בדברי הרמב"ם סהמ"צ עשה קנא מבואר, שאף קידוש ר"ח אינו מעכב כלל והוא למצוה בעלמא. וראה עוד במצות המלך על סהמ"צ מ"ע קלו מה שביאר עפ"י דברי הגר"ח בדעת הרמב"ם.

38. שלא הזכיר קידוש בי"ד בכלל הדברים המעכבים את חלות היובל. 39. ר"ה פ"ג ה"ה, שמבואר שם שקידוש בי"ד מעכב חלות היובל. 40. משנת יעבץ יר"ד סי' כה. אולם בשאילת דוד שם כתב שט"ס היא בדברי הירושלמי שם, וצ"ל כמו בבבלי. 41. ויקרא כה, י. 42. חשבונות של מצוה, עי"ש. וראה מש"כ הגרש"ז אויערבאך במוריה שם. 43. וכמו שנקט רבינו להלן מצוה שלח אות ג לענין שאר דברים המעכבים את חלות היובל. 44. עי' לעיל ציון 20 ואילך. 45. הובאו לעיל בסמוך. 46. ראה בשולי המנחה לעיל מצוה שלא אות ד. 1. וכדברי החינוך כאן. ועי"ש שהעיר עוד, דמה יענו על מה שנאמר גבי יובל לא תקצרו ולא תבצרו בלשון רבים, וגבי שמיטה כתיב בלשון יחיד, והכא אין שום דבר חסר ביובל ממאי דכתיב בשמיטה. 2. תורת

להג"ר דוד קרלינר ז"ל בסוף ח"א עניני שביעית דף כ, א, בהג"ה שס. וכן כתב באור שמה צפ"צ מהלכות קידוש החודש ה"ח צד"ה לכן, והוכיח כן מהא דבר"ה ט, ב, מנה ג' ענינים דמעכצין את היוכל מלהיות חל, חזרת השדות שילוח עבדים ותקיעת שופר יעו"ש, ואילו קידוש צ"ד לא חזר שס, ומבואר דרק הני מעכצו ולא קידוש צ"ד.

אולם בחידושי רבינו חיים הלוי צפ"י מהלכות שמיטה ויוכל ה"י צד"ה ואשר יראה, כתב דודאי קידוש צ"ד מעכצ, ואם לא קדשו צ"ד, לא חל יוצל כלל ומותר בעבודת הארץ. ורא"י מר"ה ח, ב, דאמרינן שם אחד תנא דקרא וקדשתם את שנת החמישים בל לומר דשנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשים, דהאי תנא סבר דלעולם אין צ"ד מקדשין החודש יעו"ש. ומבואר דדין קידוש דנאמר בשנת היוכל הוא קידוש גמור כמו קידוש ראש חודש, וכמו דבקידוש ר"ח אם לא קידשוהו צ"ד לא הוי ר"ח כלל, כמו כן בקידוש שנת החמישים אם לא קידשוהו צ"ד ליכא דין יוצל בשנה זו כלל.

אלא דלפ"ז חזק ראיית האו"ש מהא דלא מנה בגמ' קידוש צ"ד בזהדי אותן הענינים דמעכצו יוצל, הנה באמת גם הגר"ח ז"ל נתקשה בזה, והוסיף להקשות דעמא דרבנן שם צמ"ס ר"ה דג' הענינים מעכצין הוא משום דכתיב יוצל היא לעיכובא, וקרא נדרש לפניו ולפני פניו, ולכן ממילא קאי הכ קרא צין על קריאת דרור שלפניו וצין על תקיעת שופר שלפני פניו יעו"ש. מעתה קרא דוקדשתם דכתיב לאחר קרא דתקיעת שופר כ"ש דקאי קרא ד"יוצל היא" גם עלה, א"כ מוכח לפ"ז שגם קידוש צ"ד מעכצ, ולמה החזיר בגמרא רק הני ג' ענינים. [וכן הקשה גם הגר"פ ז"ל צמ"ע ס"ג דף רע"ד עור א', וכתב להוכיח מזה כשיעור הרס"ג דקידוש יוצל היא היא תקיעת שופר, ולכן באמת ליכא כי אם ג' ענינים דתקיעת שופר וקידוש צ"ד אחת הן, ותקיעת שופר הרי החזיר דמעכצ, יעו"ש בגר"פ.]

וכתב הגר"ח ז"ל צד"ה והנה הראצ"ד, דאין מזה רא"י דגם קידוש מעכצ, דאח"כ אם היה צעין קרא לומר דהקידוש מעכצ אז יש רא"י מהא דלא מנה אותה בזהדי שאר הג', אבל באמת אינו כן, דרק הני ג' ענינים דמסבירא לריך שיכא היוכל נוהג גם אם לא נתקיים, רק שעברו בזה ולא קיימו מלות חזרת שדות או שילוח עבדים או תקיעת שופר, ומהיכי תיתי נימא דלא ינהגו היוכל גם לשאר ענינים, על כן צעין קרא לעיכובא דאם לא קיימו חזק מהנך ג' מלות בעל

ותקיעת שופר, ואילו קידוש השנה לא הזכיר שס, ולפי עממא דרבנן שס דהני ג' מעכצין משום דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו, כ"ש הוא שיכא הקידוש מעכצ, דהרי היא נכתב בחר קרא דתקיעת שופר, ומוכח דתקיעת שופר היינו קידוש צ"ד, וע"ע בזה צביאורי השיעור אות ג'.

ענף ג': ביאורי השיטות

שיטת הר"מ

(א) **הנה** בשיטת הר"מ כאן צס"המ"ל כתבנו דמבואר דמלות וקדשתם היינו המלוא לשבות מעבודת קרקע ציוצל, והקשה הגר"פ ז"ל צמ"ע ס"ג דבספר הי"ד צפ"י משמיטה ה"א מבואר דפירש הר"מ ענין וקדשתם באופן אחר, דז"ל שם "מלות עשה לספור שבע שבע שנים ולקדש שנת החמישים שנאמר וספרת לך שבע שנות שנים וגו' וקדשתם את שנת החמישים, ושתי מלות אלו מסורין לבית דין הגדול בלבד", ואי נימא דמלות וקדשתם היינו לאיסור עבודה למח מסורין רק לצ"ד הגדול, ומבואר דהמלוא היא עלם קדושת השנה, וזה מסור רק לצ"ד הגדול, שעליהן המלוא לקדש. וכתב הגר"פ ז"ל דז"ל דחזר הר"מ ממה שכתב צס"המ"ל. אולם לז"ע בזה דהרי גם בספר הי"ד כתב כמ"ס צס"המ"ל, דז"ל צמנין המלות ריש ספר הי"ד מ"ע קל"ו "לקדש שנת היוצל בשביטה שנאמר וקדשתם את שנת החמישים", הרי דגם צ"ד כתב דוקדשתם היינו לענין שביטה ממלאכה, ושז"ע כוונתו בריש פ"י משמיטה דמסורה לבית דין הגדול בלבד.

(ב) **והנראה** בזה, דהנה לכאורה יש לעיין בזה דכתב הר"מ כאן צס"המ"ל דמלות יקדשתם כולל צין מלות שביטה מעבודת הארץ וצין מלות הפקר פירות, דהנה צשמיטה מנה הר"מ ענינים אלו בשני מלות [ע"י מ"ע קל"ד ומ"ע קל"ה], אף דגם צשמיטה מדין קדושת שביעית הוא דנאסרו שני הענינים כמבואר בר"מ כאן, א"כ למח מנו צשנים צשמיטה ולא ציוצל. [ואולי כיון דציוצל שניהם נכתבו בפסוק אחד ממילא לא שייך למנותם צשנים, ול"ע.]

קידוש ב"ד אי מעכב

← **ונראה** לומר, דהנה צעיקר הדין דבצ"ד מקדשין שנת החמישים מבואר דנחלקו האחרונים ל"אם קידוש זה מעכב בחלות שם יוצל, דהנה צמנ"ח זל"כ שלי"צ אות צ' כתב דפשוט הוא דהקידוש אינו מעכב ואינו אלא למלוא יעו"ש, וכן הוא בשאלות דוד

ולכן אף דגם בשמיטה דין איסור עבודת הארץ ודין הפקר פירות מדין קדושת שמיטה היא, מ"מ דין השביחה מעבודת הארץ ודין הפקר הפירות חובת כל יחיד ויחיד הוא, דעל כל יחיד ויחיד הוא דנאמר, ולכן ודאי יש כאן שתי מצוות חלוקות, מצוות שביחה מעבודה ומצוות להפקיר הפירות.

מעשה מיושג גם הא דכתב הר"מ בסהמ"ל דדין וקדשתם הוא להשביח מעבודת הארץ, וצפרק י' מהלכות שמיטה מצוה דהוא מצוה על הצ"ד לחוד לקדש שנת החמישים. דהנה צאמת שניהם משלימין זה את זה, דקדושת יוצל אינו חל רק צה שהצ"ד מקדשין אותו, דקידוש צ"ד מעבד וכמש"כ הגר"ח ז"ל, א"כ המצוה בפועל הוא מה שהצ"ד מקדשין השנה, וזהו אשר כתב צפ"י מהלכות שמיטה. אולם הדינים הנוצעים מכח הקדושה הלא היא דין שביחה ודין הפקרת פירות שחל על כל צעל שדה, א"כ זהו יסוד וענין המצוה שיבא קדוש בשביחה ממלאכה, וזהו אשר מנה בסהמ"ל, דכן הוא דרכו של הר"מ להזכיר ענין המצוה בסהמ"ל, והמעשה המצוה בפועל בספר הי"ד [כמו שביארנו בהמבוא צפרק ד']. וזהו שכתב בסהמ"ל "שצונו לקדש שנת החמישים, כלומר לבטל העבודה וכו'", כוונתו דהמצוה היא על הצ"ד לקבוע קדושת יוצל שעל ידי זה יבא דין שביחה ודין הפקר פירות.

שיטת החינוך

(ה) **הנה** יעוין בחינוך מצוה של"צ שסיים המצוה "ועוצר על זה ועוצר אדמתו ציוצל עבודה האסורה, וכן אם לא רצה לשלח עבדו חפשי ציעל עשה, מלצד שעצר על לאו וכו'", הרי דכתב דגם צעשה עוצר, ודלא כמו שכתבנו בדעת הר"מ. וכנראה דלזה כיון המשל"מ בהגותו על החינוך שם שכתב על זה "ועי' ר"מ ריש פ"י משמיטה", וכונתו דצ"מ מצוה דהעשה רק להצ"ד הוא דנאמר. ומצוה דשיטת החינוך הוא דקרא וקדשתם היינו כאילו כתיב ושבתה הארץ ציוצל, וממילא על כל יחיד ויחיד הוא דנאמר. ונראה דהחינוך לשיטתו בהכרח כתב כן. דהנה בחינוך שם הוסיף בגוף המצוה "דמן הדומה שהיו הסנהדרין מתקבצין בקידוש השנה ומצרכין עליה לקדש שנים, ואח"כ תוקעין בשופר וכו'". ומדייק צמ"ח שם אף צ' דמדברי החינוך מצוה דהקידוש צ"ד היה ציוה"כ, שהרי כתב ואח"כ תוקעין בשופר, וזה מצוה בקרא דהיה ציוה"כ. אולם בדעת רש"י צ"ח, צ, שכתב שם צ"ח שנים, "כששנת יוצל נכנסה מצוה על צ"ד לומר מקדשת

כל דין יוצל, משא"כ קידוש צ"ד הרי זהו עיקר הקציעת ועשיית היוצל, דהרי לריכין לקדש את השנה ולקובעה לשנת היוצל, וזה לא לריך שום קרא שהיא לעיכובא יעו"ש צגר"ח.

והנה צאמת מדברי הראשונים מצוה כשיטת הגר"ח ז"ל דקידוש צ"ד מעבד, דהנה כצ' כתבנו לעיל צמלות המלך מ"ע קל"ה פרק צ' צשיטות הראשונים אף ג' [והציאו גם הגר"ח הנ"ל צד"ה והנה לפ"ז] דבספר התרומות הציא מהר"ה דצשיטות צזה"ז אינו אלא מדרבנן משום דשמיטה ויוצל צעי קידוש צ"ד, וצזה"ז ליכא צ"ד שיקדשו יעו"ש. [ועיקר השיטה דגם שמיטה צעי קידוש צ"ד הציאו גם צמאירי צ"ח, צ, יעו"ש]. והנה אף דדעת הר"מ ושא"ר הראשונים דרק ציוצל צעינן קידוש צ"ד ולא צשמיטה, מ"מ הא מיבא מצוה דאי צעי קידוש, מעבד הוא, וצלא הקידוש אף צה דין יוצל, ולשיטתו כן הוא גם צשמיטה, והוא כדעת הגר"ח ז"ל.

(ז) **מעשה** אם נימא כדעת הגר"ח דקידוש צ"ד מעבד היוצל, וצלא קידוש צ"ד לא חל קדושת יוצל כלל צהאי שנה, נראה ליישב הא דמנה הר"מ שני הענינים שביחה מעבודת הארץ ודין הפקר פירות ציוצל צחדא מצוה, משא"כ צשמיטה מנה צשני מצוה. דהנה ציוצל הרי כל הקדושה חל ע"י צ"ד, והצ"ד צאמירחם מקדשין שנת החמישים, ולכן אף להנצחא צ"מ כאן צסהמ"ל דדין הקדושה היא שיבא שביחה מעבודת הארץ וחיוצ להפקיר הפירות, מ"מ המצוה היא רק חדא, שהצ"ד יקדש שנת החמישים, ועי"ז הוא דחל חובת שביחה מעבודת הארץ וחובת הפקרת הפירות. והנפקא מינה דהמצוה היא רק לצ"ד, דאחד שעבד עבודת הארץ ציוצל ודאי דעוצר צהלאו דמפורש ציוצל כמו צשמיטה, וגם מחלל קדושת יוצל [דחל ע"י קידוש צ"ד], מ"מ על העשה דוקדשתם את שנת החמישים לא יעוצר, דזה לצ"ד לחוד הוא דנאמר. ועי' צמ"ח מצוה של"צ אף ח' שכתב לדייק כן מהר"מ, דצפ"ח משמיטה ה"א צמלות שמיטה כתב דעוצר צעשה אם עבד עבודה קרקע, אצל צפ"י משמיטה הע"ו כשאירי ציוצל לא כתב הר"מ דעוצר צעשה, והשם שמיטה ליוצל רק להלאו שיש צעבודת קרקע, והעעם דהעשה ציוצל לצ"ד לחוד הוא דנאמר, יעו"ש.

אולם כל זה ציוצל דהקדושה וכל דיניה חלים רק ע"י הצ"ד, אצל צשמיטה דדעת הר"מ דלא צעינן לזה קידוש צ"ד, אלא דממילא הוא קדוש, א"כ העשה הנאמר צשמיטה בהכרח להיחיד הוא דנאמר,

קיים דר"י סבר דהפסיוקו המנין והוכרח לומר כן דל"כ לא מש"ל וי"ד שנה אחר החורבן יוצל ולרצון לא הפסיוקו ומנו יוצלות לקדש שמיטין, והנה קשיא נהו כחן לרצון למח לא מנו יוצלות גם בגלות צבל כדי לקדש שמיטין, וחירונו משום שלא נהג שביעית וקשיא נהו הא נהג שביעית לענין כספים, ונראה דעיקר ילפותא מקרא דלכל יושביה הוא שאין ראוי לקדש ליוצל אלא בזמן שכל יושביה עליה דיוצל עיקרו בקידוש וכדאמר ר"כ ט' ז' יכול אע"פ שלא שלחו כו' וחכ"א שלשון מעכבות צו, וס"ל לרצון דהכי שאינו ראוי לקידוש מ"מ לענין מנין קדושת יוצל עליו ואינו עולה למנין כמו בעצרו ולא קדושו דמ"מ הוא קדוש לענין שאינו מן המנין, והלכך בלחון השנים שגלו ולא היו כל יושביה עליה מנו יוצל לקדש שמיטין, וכן כשעלה עזרא קידש לענין יוצל כדאמר לק' ל"ב ז' אע"פ שאין מלכות היוצל מוכחות מ"מ קדושת היוצל אינ"י לענין המנין, אבל בגלות צבל כיון שבעלה קדושה בעלה קדושה יוצל נגמרי וכלכך לרצון דרבי גיטין ל"ו א' דשמיטת כספים נהג מבי"ח צו"כ וכו"כ בגלות צבל מונין ז' ז' ואין מונין יוצל שאין קדושה יוצל כלל כיון שבעלה קדושה הארץ וכו' א"י כחול"ל, וצוה יש לפרש שיעת הגאונים דלאחר החורבן מונין ז' ז' ואין מונין יוצל [אף דקיי"ל כרבנן דשנת היוצל אינו עולה] וכסוגיא דע"ז ט' ז', דקיי"ל כרבנן דר"י יצמות פ"ב א' ז' דקדושה שני ממי לא קלע"ל, והלכך בעלה קדושה יוצל לגמרי, וחושבין שמיטת לענין כספים ז' ז', [ואפשר שזו כונת הר"מ בתשובה שהצ"ח צ"ח פ"א ה"ה, אלא שיש בה ט"ס וז"ל וחושבנא דילי אליבא דמ"ד עזרא קידש כו' ואזיל מימרא קמא דאמרי כו' אליבא דמ"ד עזרא לא קידש כו', מיהו לפ"ז ע"כ דעת הגאונים דקיי"ל לא קלע"ל, ואין כן דעת הר"מ, ובתשובה שם סיים הר"מ דבגמ' אלא כמ"ד לא קדש ומשמע דר"ל לא קדש עזרא אלא ק"ר קיימת וא"כ לא נתישבו דברי הגאונים ואפשר להגיד לא קדש אלא אין כן דעת רבנו וז"ל, ואף אה"ל דהלכה כרבי דהשמטת כספים צו"כ נמי דרבנן, מ"מ תיקנו חכמים למנות ז' ז' צין לענין כספים צין לענין שמיטת קרקע כיון דקדושת יוצל בעלה אין ראוי להפסיוק בשנת היוצל ועצדיקו כמו לרצון דשמיטת כספים, ויש מקום לומר דאפי' אח"ל דהלכה כר"י דקדושה שני קלע"ל מ"מ לענין יוצל לא קלע"ל כיון דעיקר היוצל א"א לנהוג אחר חורבן אין קדושתו אלא לזמנו, ויחישב מנין הגאונים אף לשיטת הסוברין דקיי"ל ק"ש קדושה לע"ל, ואפשר דסוגיא דערבין כרבנן אצל לרבי שאם אין יוצל אין שמטה, בדרין לומר כיון שאין שמטה אין יוצל לא לענין מנין שאינו קדוש פלל. והא דס"ל לר"י דבימי בגלות עד דאחדריכו עזרא לא נכנס צבלל כהשבו ודאחדריכו כחוליו ומנין חדש הוא אפי' לרצון דרבי דנהגו שמיטין בלחון השנים דמ"מ כיון דאחדריכו וחזרה קדושת יוצל נפסק המנין שאין השנים הקדמוניות עולות ליוצל ואין ראוי למנות ז' מנינים אחת לשמטות ואחת ליוצל והוכרח להחליט מנין חדש.

— נדפס סוף גמ' פ"ב —

במש"כ סי' ג' זכינו צו דברים לפרש תשובה הר"מ שהצ"ח הכ"מ והוא דכא דאמר ערבין ל"ב ז' מנו יוצלות לקדש שמיטת חינו אלא אי סברין דק"ר ל"ק לע"ל ועזרא קידש ואז שפיר קידש אף ע"מ שאם לא יהיו כל יושביה עליה יוקדש יוצל מיהא לענין שלא יעלה למנין שנות השמיטות, אצל אי ק"ר קלע"ל ועזרא לא היה יכול לקדש משום דחסר לי אור"ח כדאמר שבוטות ט"ז א', אז אמרין דלא קדשו לע"ל אלא צמדי דנהגו ע"מ הקדושה כמו קדושת הארץ לענין תרומה וקדושת המקדש להקריב אע"פ שאין בית אצל לענין יוצל כיון שאין ע"מ היוצל משום שאין כל יושביה עליה לא נמשכה קדושת היוצל קדושה קלישתא לענין שלא יעלה לשנות השמיטות והלכך בזמן גלות צבל וכל זמן בית שני ואחר חורבן מונין ז' ז', והנה סוגיא דערבין י"ב ז' דק"ר של יהושע בעלה דכא ר"י אמר לה שם ור"י הכי מני צמ"ע דקדושה יהושע בעלה וכדאמר יצמות פ"ב ז' והלכך ס"ל בגמ' שם דבזמן עזרא הותחל מנין חדש שהרי בזמן גלות צבל פקעה קדושת הארץ לגמרי ועזרא קידש וגם סבר שם דבית שני לא היה שנת יוצל עולה לשנות השמיטת

אלא שלא הביע הזמן לנהוג צו איסור חדש עד כניסה צוה וי"ל כיון שנכנסו נאסרו אף צוה שגדל מקדש והשיב לו שנאסרו אף צוה שגדל מקדש, ושאל אי דוקא בלחה שעדין לא הביע זמנא לקדש ותצוה צו ראוי לעומר הנקלר לח, יבשה מהו שאין מלות העומר מן היבש כדחתן מנחות ע"א א', וכל שאין ראוי לעומר יש מקום לומר שכיון שהגיע התצוה לזה קדם שנתחייבו ישראל צעומר ככר נפטרה מאיסור חדש וכשיב דאפי' יבשה אסורה וחפ"י קלורש שכבר אין מלות העומר צוה שמתוה בקמה ופריך א"כ שכן אסורין בחטין שבעלי חין אכלו מנה.

שם ממה שהיו חגרינן נכרים מוכרין להן וכו"ר כו', נראה דאז כר"י קאמר ומחגרינן נכרים היינו משל אשחקד, וכו' מני לעומר משל יסן של אשחקד אלא דאז אפשר לעמוד על זה וצוה קאמר דהיה להם ממה שלקחו ככר של אשחקד, אצל אי אפשר לומר דשל חגרים היינו מחולל דכיון דחדש נהג צו"ל אף הגדל קדם שנכנסו לארץ נאסר כמו שנאסר חדש של א"י.

ולר"י שעדיין לא נאסר חדש עד אחר י"ד שנה נוחא בפשיטות שעדיין מותרין בחדש ובשנת ט"ו לציאתן ל"ק חין אכלו מנה דודאי היה להם של אשחקד.

והר"ש ז"ל קשיא לי הא דאמר חין אכלו מנה לימא של אשחקד ולפיכך פ"י דגם של אשחקד נאסר, ולפ"ז ל"ע הא דאמר משל חגרינן נכרים דלמה לא נאסר השחא משום חדש, ואפשר לדחוק שאין נוכח צבל נכרי וכדעת הב"ח, ואע"ג דמה שמואל ישראל נמי של נכרים הם כדאמר ר"כ י"ג א' וכמ"כ חו' שם שזכו צמה שזערו, מ"מ י"ל דשל ישראל הוא מנחת הקרקע ולפיכך יש צו איסור חדש, ואינו ראוי לעומר משום חלק נכרי.

ג) בהגר"א יו"ד סי' רל"ג סק"ב לא קיי"ל כותיהו דסוגיא דהלכה צמ"מ כותי' דר"א כ"ל, ל' צמ"מ ל"ע דאינו אלא בגמ' ר"כ י"ג א' וכמ"כ רבנו לק' בליקוט, והא דרבינא במנחות שהזכירו רבנו ביחוד.

שם חלמא דל"א ממה שהגרי עכו"מ אלא לר"י ת"ק דקדושין כו', תמוה מאד דלר"י הלא לא נאסרו כלל בכניסתן לארץ ואי לאחר י"ד שנה קאמר הלא היו יכולין לאכול משל אשחקד כמו צבל בשנים, ואי כדעת ר"ש שנאסרו גם צבל אשחקד, זה לא יתכן לר"י כיון שגדל צפטור חו"ל בגדל צו"ל וטע"ג.

ד) גדה מ"א א' סברו מ"ד תרומה דרבנן חלה דרבנן, יש לעי' הא חלה א"ל קידוש הארץ שהרי נתחייבו צו' שכשו חו' שהלקו וכדאמר בסמוך, וי"ל דסברו דלענין חלה נתקדשה הארץ כיון שנכנסו בארץ אצל קידוש צו', ובזמן בית שני נתחייבו בחלה בקדושת עזרא, ואחר חורבן נפטרה מן החלה כמו שנפטרה מן התרומה.

ויש לעי' לרצון דאשכח ר"כ בדר"י דחלה דאורייתא לכו"ע תקשה להו הא דפטר ר"י מדומע מן החלה.

יבמות פ"ב ז' תוד"ה ירושה, ולא יתכן לפרש כן כו' מפליג ר"י צין תרומה לחלה כו', ל"ע דאפי' אי ק"ר של יהושע קדשה לע"ל, מ"מ צדן הוא למפטר מחלה לאחר שגלו שהרי חלה א"ל קידוש ור"ה בדר"י לא פליג עליה דרבנן אלא דבעינן ישיבת כולם וכל שאין כל ישראל עליה ונתחייבו מ"מ כיון שגלו נפטרו, וא"כ אף אם ק"ר של יהושע קדשה לע"ל מ"מ כיון שגלו נפטרו, ואפשר דעת חו' דר"ה בדר"י ס"ל דגם חלה נר"ד לקידוש הארץ וציאת כולם מקרי כיבוש וקידוש, וכ"מ צד"ש חלה פ"ד מ"ח אות ה', והלכך כיון שגלו נפטרו ועזרא לא קדש לענין חלה כיון דחסר ציאת כולם, אצל לרצון דחלה א"ל קידוש רק ציאת כולם, הדין נותן דלא נפטרו אף כשגלו כיון שכבר היו כולם פעם אחת, [ומיהו אשכחן לענין יוצל אע"ג דכבר נהגו פסקו משגלו צ"ג וצ"ר כדאמר ערבין ל"ב ז', וי"ל דא"כ דכתיב וקראתם דרור לכל יושביה ובעינן כל יושביה בשעת קריאת דרור].

ה) ערבין י"ג א' תוד"ה הכן, צו"ל לעיל ד"ה הכן, מצוה דנחלקו ר"י ורבנן אי הפסיוקו את המנין בגלות שני המטות יחלו וחזרו במנין החדש כדאחדריכו עזרא, או שהיה המנין הראשון